

Perspectief landbouw Land van Cuijk

Samen slim, betrokken en gezond

LOS • ruimte maak je samen

Laatst gewijzigd: 28/03/2025

LOS • ruimte maak je samen

Nieuwe Linie 1-3,
5264 PJ Vught
Tel: 073 - 7113770
info@losruimte.nl
www.losruimte.nl

Onze missie:

Het Land van Cuijk is een gebied waar innovatieve voedselmakers samenwerken aan de productie van gezond en betaalbaar voedsel, in balans met de omgeving. Een goed woon, werk,- en leefklimaat in de buurt en in Europees verband.

Alleen samen in Europa, Nederland en Noord-Brabant, kunnen we de opgave voor voedselzekerheid en klimaat aan. Als grootste agrarische gemeente van Noord-Brabant, nemen we graag een leidende en inspirerende positie in.

Naast onze dagelijks voeding, leveren onze omgevingsbewuste boeren duurzaam geproduceerde energie, zorg, woonruimte, recreatieve voorzieningen en dragen ze bij aan het beheer van ons veelzijdige landschap. Samen werken aan een vitaal landelijk gebied. Voor de gezondheid van mens, dier en natuur.

Daar mogen we best trots op zijn.

Land van Cuijk boert bewust

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	7	4.4.	Perspectieven voor een landbouw die bijdraagt aan een gezonde leefomgeving	65
2.	De Landbouw in Land van Cuijk	11	5.	Een perspectief per gebied	77
2.1.	De landbouwbedrijven in Land van Cuijk	11	5.1.	De Maasoeverwal en de brede oeverwalzone	77
2.2.	Ontwikkelingen binnen de landbouw	18	5.2.	De Peelkern	79
2.3.	Trends en ontwikkelingen die van invloed zijn op de landbouw	32	5.3.	Zones rond ecologische verbindingzones	80
3.	Visie op de landbouw	37	5.4.	De Kernrandzones	80
3.1.	Een diverse en toekomstbestendige landbouwsector	40	5.5.	De Peelzoom	80
3.2.	Onze landbouw is vernieuwend, ontwikkelt kennis en kan inspelen op veranderingen en nieuwe wensen in de markt	43	6.	Bijlage: Projectenlijst uitvoering perspectief landbouw	83
3.3.	De landbouw is nauw verbonden met de samenleving	45	6.1.	Projecten die bijdragen aan alle doelen in het perspectief landbouw	83
3.4.	Landbouw draagt bij aan en past in een gezonde leefomgeving	48	6.2.	Projecten die specifiek bijdragen aan 'ruimte voor ontwikkeling' (hoofddoel 1)	86
4.	Een perspectief voor de toekomst	53	6.3.	Projecten die specifiek bijdragen aan 'innoveren & inspiratie' (hoofddoel 2)	87
4.1.	Een perspectief voor een diverse en toekomstbestendige landbouw	53	6.4.	Projecten die specifiek bijdragen aan 'samen beleven' (hoofddoel 3)	89
4.2.	Perspectieven voor een innovatieve landbouw, die kennis ontwikkelt en kan inspelen op veranderingen in de markt	58	6.5.	Projecten die specifiek bijdragen aan 'de gezonde leefomgeving' (hoofddoel 4)	90
4.3.	De landbouw in nauw contact met de samenleving	62			

Voorwoord

De afgelopen tijd was er veel aandacht voor de toekomst van de Nederlandse landbouw. Terechte aandacht in de omschakeling naar een circulaire economie, in de vorm van kringlooplandbouw.

4 Vanuit het blikveld van de agrarische ondernemersgezinnen zijn er zorgen over de toekomst van hun bedrijf en de bijbehorende manier van leven. Tijdens de vele gesprekken die we de afgelopen jaren voerden, hebben we vooral geluisterd naar hun verhalen, ambities en ideeën.

Deze hardwerkende Land van Cuijk-genoten zorgen iedere dag voor gezond en bereikbaar voedsel voor ons allemaal, produceren energie en werken aan het beheer van onze prachtige groene omgeving. De juiste regelgeving, financieel duurzame ketensamenwerking en het verlagen van de milieudruk, zijn ingrediënten voor een duurzame en gezamenlijke toekomst.

Die duurzame, gezamenlijke toekomst kan alleen plaatsvinden met volle aandacht voor ons kli-

maat, biodiversiteit, bodemleven, efficiënt gebruik van grondstoffen en verbetering van de kwaliteit van ons water en buitenlucht ofwel een gezonde leefomgeving.

Onze veel gewenste ontwikkelingen zijn al in volle gang. Zo zijn sinds het gebruik van luchtwassers, de emissies van de varkenshouderij al flink gedaald. Er wordt hard gewerkt om de emissies nog verder te beperken. Vanuit het platform Agroproeftuin de Peel pionieren akkerbouwers met de ontwikkeling van nieuwe gewassen, strokenteelt en middels precisielandbouw met de vermindering van gewasbeschermingsmiddelen. Rundvee- en pluimveehouders werken aan emissiearme stal-systemen. Ook verkopen zij hun vlees, eieren en kaas vanaf het erf, via lokale verkooppunten of binnen Nederland.

Als grootste agrarische gemeente van Noord-Brabant voelen wij ons verantwoordelijk om een leidende en inspirerende positie in te nemen in de transitie van de landbouw. We zoeken en stimu-

leren samenwerking voor een toekomstbestendige en evenwichtige ontwikkeling van het landelijk gebied. Hierbij werken we aan de opdracht die ons vanuit het Land van Cuijkse raadsprogramma dRaad is gegeven.

Met dit document spreken we uit dat er ruimte blijft voor de ontwikkeling van de agrarische bedrijven. Zowel voor hoogintensieve vormen van precisielandbouw en intensieve veeteelt als natuurinclusieve vormen van extensieve van veeteelt of akkerbouw. Ons doel is om ondernemers te inspireren om de slimste en duurzaamste van de wereld te blijven of te worden.

We doen dat door in te zetten op innovatie, het delen van kennis en het bieden van passende ruimte op de gewenste plek. Daarbij hebben we nadrukkelijk aandacht voor verlaging van de milieudruk en kijken we goed naar andere ontwikkelingen in de nabije omgeving.

Samenwerking is wat ons betreft de sleutel tot succes voor een nog mooier en beter landelijk gebied. Daarom hebben we tijdens de ontwikkeling van dit document veelvuldig gebruik gemaakt van de kennis van de leden van onze klankbordgroep: ZLTO Land van Cuijk, Milieuvereniging Land van Cuijk en Waterschap AA en Maas. Van dit document dankbaar en op een prettige wijze veelvuldig gebruik gemaakt van de kennis.

Verder hebben we gesproken met BAJK agrarische jongeren, agrarische natuurvereniging Land van Cuijk, Land van Cuijk Boert Bewust, Regio Noordoost Brabant, onderwijsinstellingen (o.a. Yuverta, HAS Den Bosch, Wageningen Universiteit), Industriële Kring Land van Cuijk en financiële instellingen.

We zijn gemotiveerd om samen met elkaar te werken aan een (nog!) betere leefomgeving voor de gezondheid van mens, dier en natuur. Om samen te werken aan een vitaal landelijk Land van Cuijk.

Samen slim, betrokken en gezond.

Met vriendelijke groeten,

Mark Janssen-van Gaal
(Wethouder Landbouw & vitaal landelijk gebied)

1. Inleiding

De gemeente Land van Cuijk is een echte agrarische gemeente. We hebben een uitgestrekt agrarisch cultuurlandschap met daarin veel agrarische bedrijven in veel verschillende sectoren. Van akkerbouw en tuinbouw enerzijds tot aan alle vormen van veehouderij anderzijds. De landbouw in onze gemeente is bovendien innovatief te noemen en is sterk verweven met het bedrijfsleven en het leven en de cultuur in de kleine kernen. Er zijn allerlei voorbeelden van nieuwe productiemethoden en staltechnieken, die in onze gemeente zijn bedacht en uitgevoerd. Ook wordt volop geëxperimenteerd met nieuwe teelten. Een actueel voorbeeld is agroproeftuin de Peel, waar wordt gekeken naar mogelijkheden voor kringlooplandbouw en nieuwe teelten.

Voor de gemeente zijn de landbouw en de daaraan gelieerde agrofood en agritech¹ industrie bijzon-

der belangrijk. Ongeveer $\frac{1}{3}$ van de totale werkgelegenheid in de agrofoodsector in Noord-Brabant bevindt zich in Noordoost-Brabant. Binnen onze regio is de agrofoodsector verantwoordelijk voor 17% van de totale werkgelegenheid en $\frac{1}{3}$ van de totale exportwaarde. Land van Cuijk neemt hierbinnen een belangrijke plek in.

Er speelt momenteel een groot aantal transities in het landelijk gebied. Alle vormen van transities die momenteel in Nederland spelen raken de gemeente en de landbouw op een of andere manier. Denk hierbij aan veranderingen in het klimaat, de energietransitie, de opgave voor hogere biodiversiteit en de transitie van de landbouw. Dit leidt o.a. tot nieuwe ruimteclaims die ten koste gaan van het areaal landbouwgrond. Daarnaast neemt het aantal landbouwbedrijven af en hebben de blijvende bedrijven moeite om voldoende ontwikkelingsmogelijkheden te vinden. Veel bedrijven zitten als het ware op slot door regelgeving of door functies in de omgeving. Om perspectief te bieden aan een (blijvend) sterke agrarische sector zijn nieuwe oplossingen nodig.

1 Agritech verwijst naar het benutten van technologie en innovatie in de landbouwsector.

Het perspectief landbouw schetst een gewenst beeld van de toekomst van de landbouw in de gemeente Land van Cuijk. In dit document staat wat de gemeente als kracht ziet in de landbouw van nu, de transities waar de landbouw voor staat en welk perspectief de gemeente ziet.

In het perspectief landbouw wil de gemeente dus op zoek naar de kansen die er zijn. Omdat er in de visie vitaal landelijk gebied deelgebieden worden onderscheiden, zoomt het perspectief landbouw vanuit een algemeen perspectief in op de specifieke kansen en mogelijkheden per deelgebied. Op die manier sluit de visie goed aan op de visie vitaal landelijk gebied. Om een goede relatie te leggen met de uitvoering geeft het perspectief landbouw aan 'wat' er nodig is om het perspectief voor de landbouw te kunnen halen. Het programma landbouw sluit hierop aan door te beschrijven 'hoe' we de doelen gaan bereiken.

Leeswijzer

Na de inleiding vindt u in hoofdstuk 2 een beschrijving van de landbouw in de gemeente Land van Cuijk en de ontwikkelingen die er spelen.

In hoofdstuk [“3. Visie op de landbouw” op pagina 37](#) beschrijven we een visie op de toekomst van de landbouw en biedt daarmee een stip op de horizon voor de landbouwsectorontwikkeling. In hoofdstuk [“4. Een perspectief voor de toekomst” op pagina 53](#) beschrijven we het perspectief voor de toekomst van de landbouw en wat er voor nodig is om de stip op de horizon uit hoofdstuk [“3. Visie op de landbouw” op pagina 37](#) te bereiken. In hoofdstuk [“5. Een perspectief per gebied” op pagina 77](#) vertalen we de mogelijke perspectieven naar de deelgebieden.

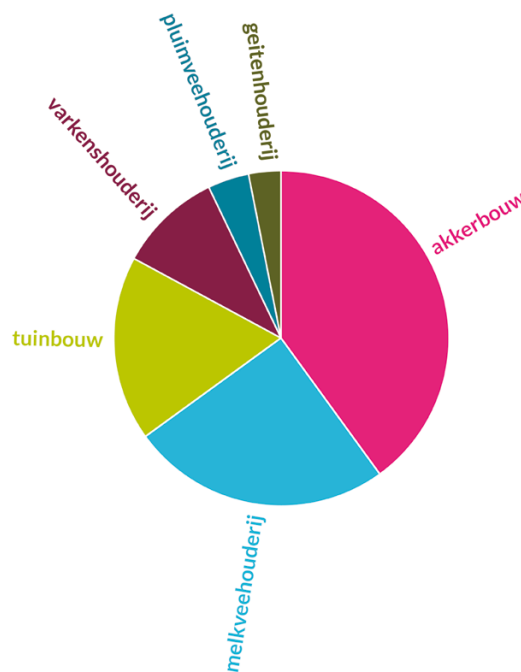

2. De Landbouw in Land van Cuijk

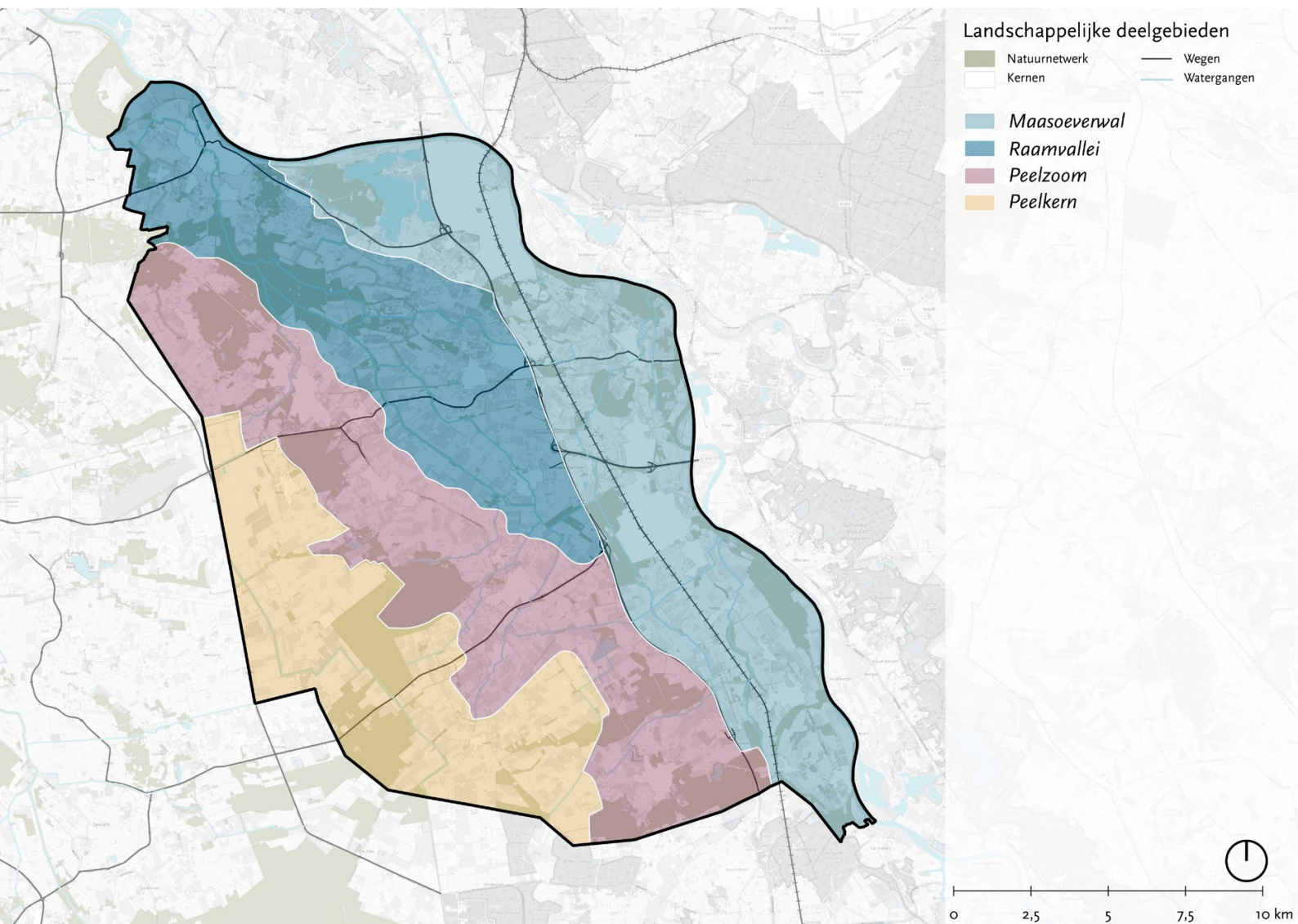
2.1. De landbouwbedrijven in Land van Cuijk

De landbouw is net als de bodem en het landschap in onze gemeente bijzonder gevarieerd. In totaal kent onze gemeente 778 landbouwbedrijven (een deel hiervan heeft een tak en een aanzienlijk deel kent meerdere takken per bedrijf). De grootste sectoren binnen de landbouw zijn de akkerbouw (444 bedrijven), de melkveehouderij (275 bedrijven), de tuinbouw (200 bedrijven) en de varkenshouderij (117 bedrijven). Daarnaast zien we een aanzienlijk aantal pluimveehouderijbedrijven (44 bedrijven) en geitenhouderijen (37 bedrijven). We zien veel bedrijven die veehouderij en akkerbouw of tuinbouw combineren. Dat geeft de mogelijkheid om bij te sturen als de markt aantrekt of juist minder wordt. Meerdere melkvee-houders hebben na de invoering van fosfaatrechten de melkvee-tak verkleind en de akkerbouw-tak vergroot. Er zijn ook veehouders, akkerbouwers en tuinders die een biologische tak en een gangbare tak combineren. Een deel van hen geeft aan dat zij graag biologisch willen boeren, maar de combinatie maakt hen minder kwetsbaar in de markt, die voor biologische producten meer onzekerheid kent. Het percentage

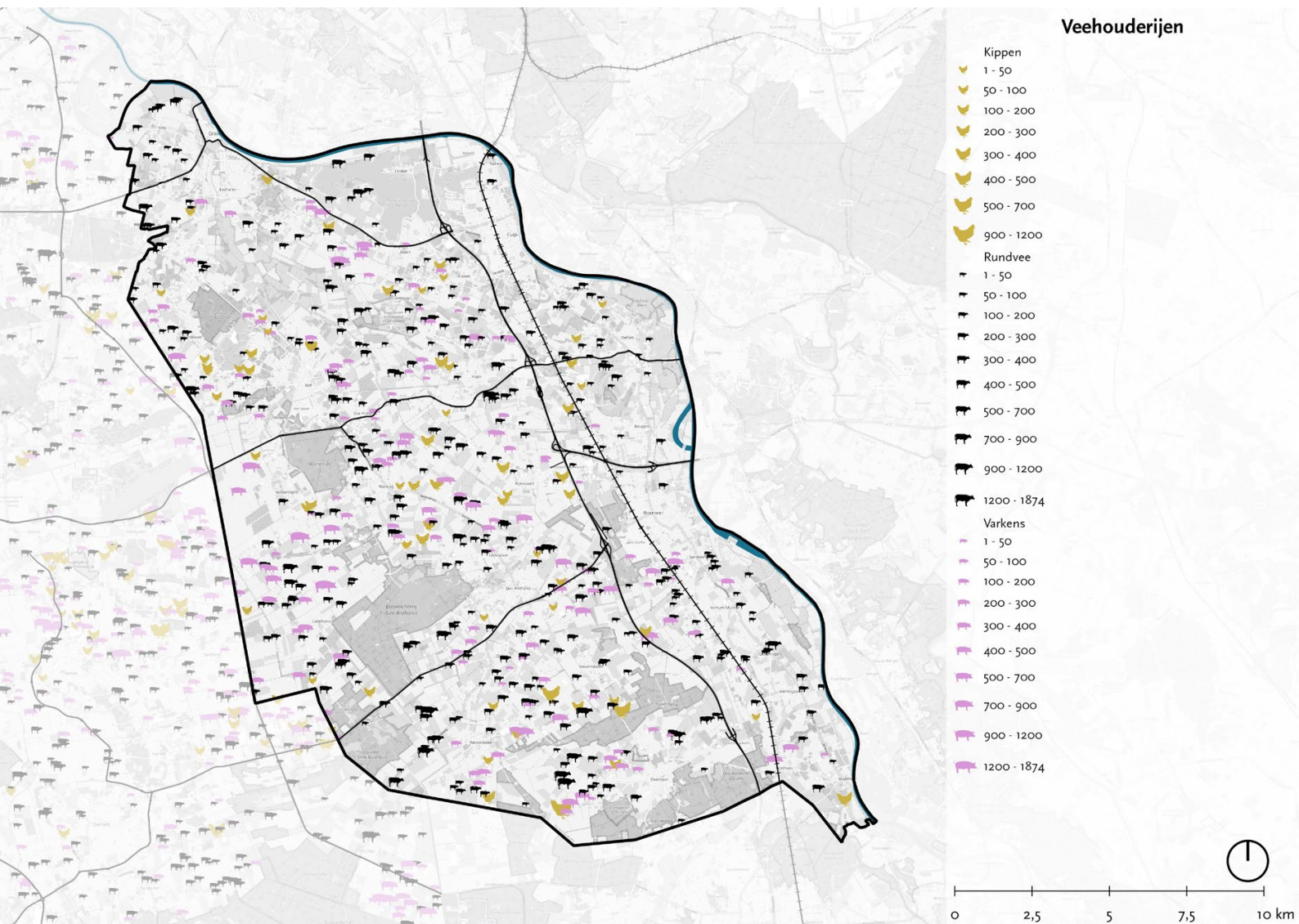
biologische boeren is momenteel niet hoog. In de provincie Noord Brabant ligt dat net boven de 3%.

Afbeelding 1. Verdeling meest voorkomende landbouw-bedrijfstypes in Land van Cuijk. Hierbinnen zijn ook meerdere bedrijven die meerdere takken beoefenen.

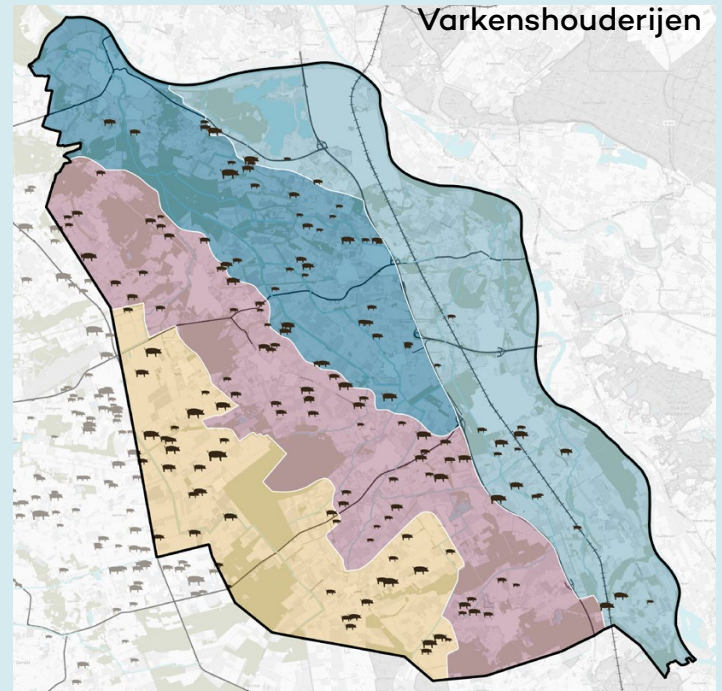
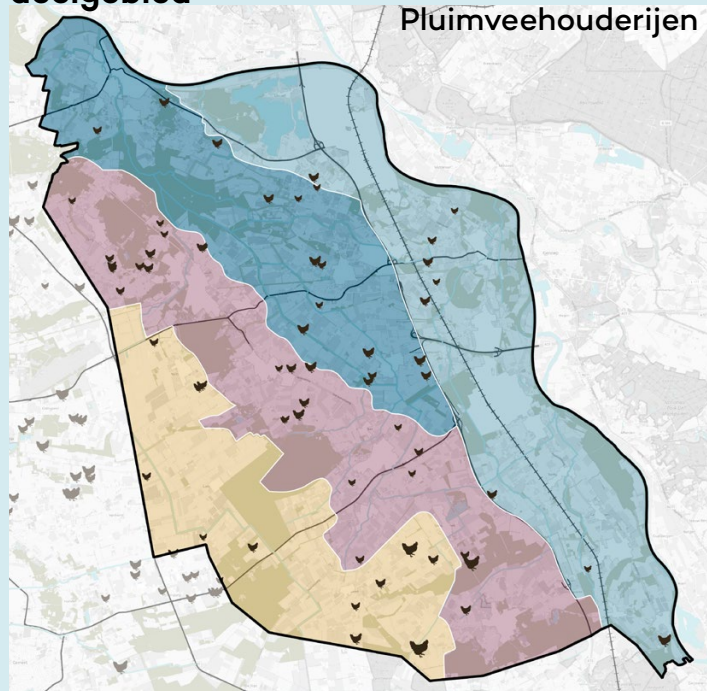

Afbeelding 2. Deelgebieden Land van Cuijk.

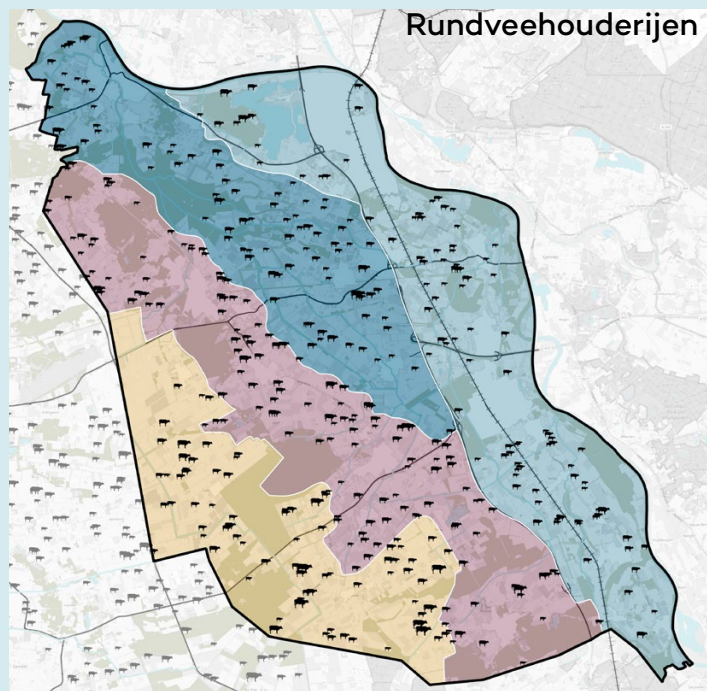

Afbeelding 3. Op bovenstaande kaart is goed te zien hoe de spreiding van veehouderijen is in de gemeente Land van Cuijk.

Blok 1: Veehouderijen per deelgebied

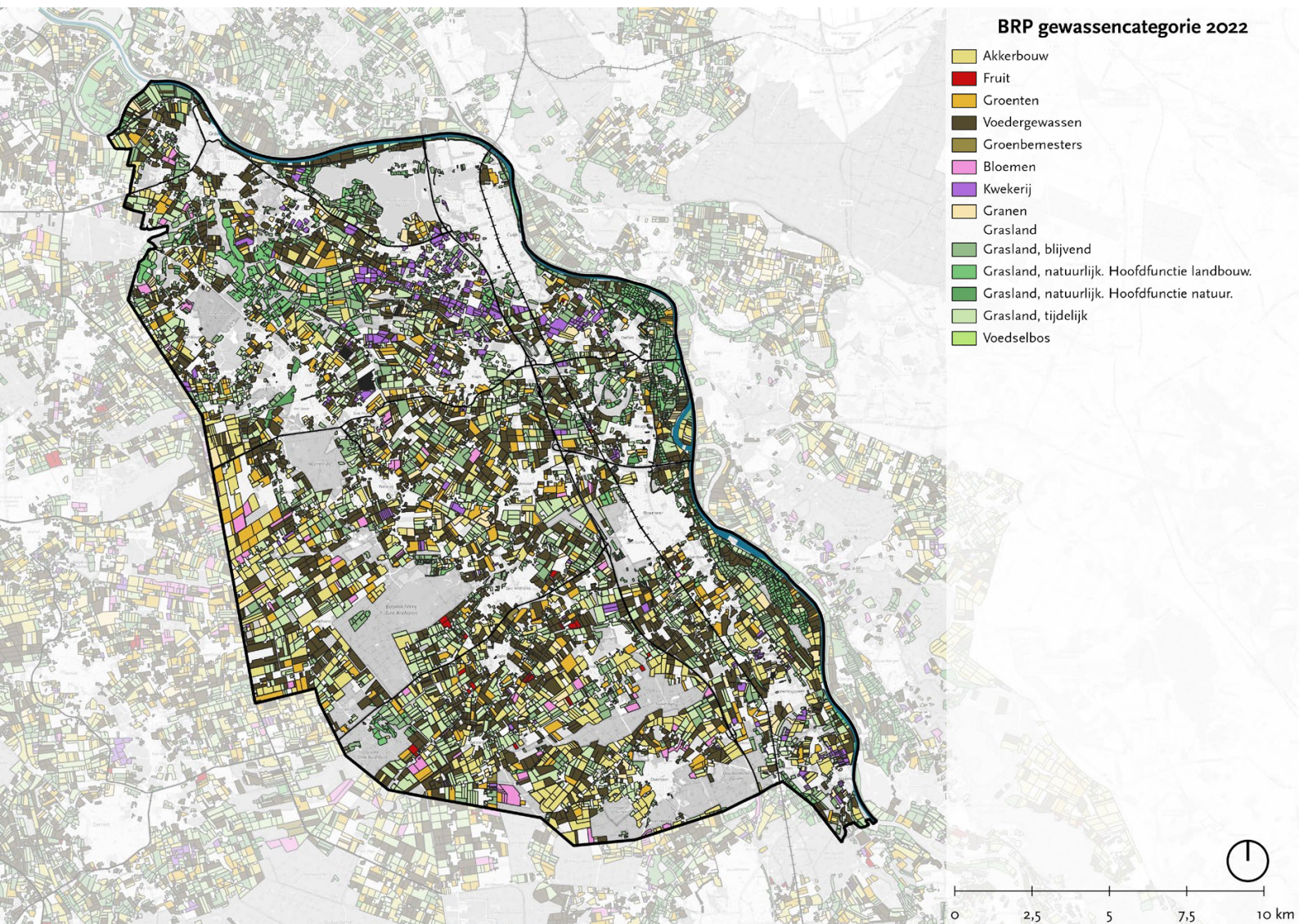
14

Pluimveehouderijen komen in de Maasvallei, de kern van de Raamvallei en in de noordelijke helft van de Peelkern minder voor.

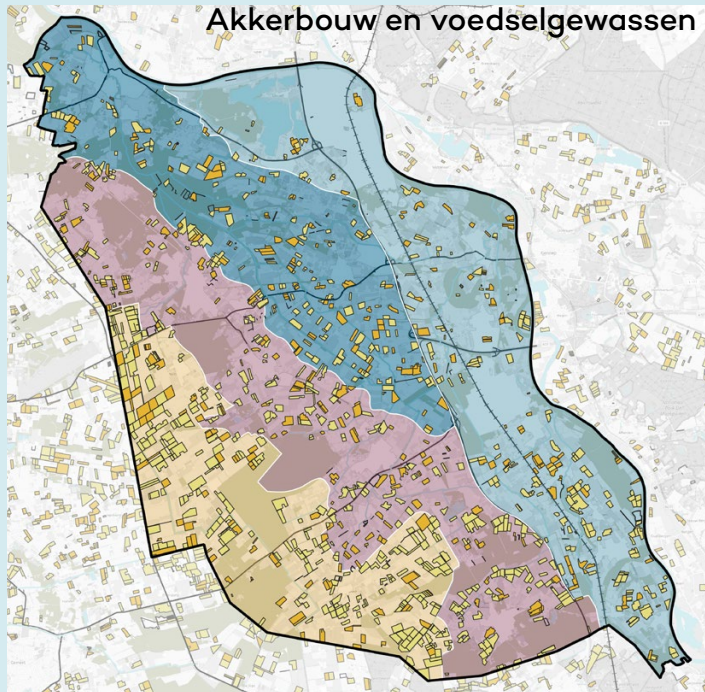
Varkenshouderijen komen weinig voor in de kern van de Raamvallei, verspreid in de Peelkern en Peelzoom. Opvallend is dat veel bedrijven op de overgang van de Raamvallei liggen.

Rundveehouderijen liggen erg verspreid over alle deelgebieden.

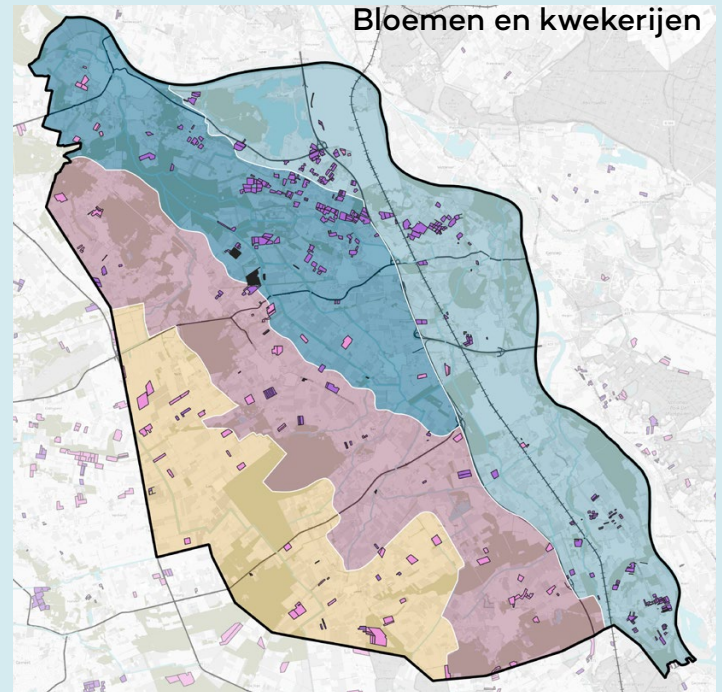

Afbeelding 4. Op bovenstaande kaart is goed te zien hoe gevarieerd het grondgebruik is in de gemeente Land van Cuijk.

Blok 2: Landgebruik per deelgebied

Akkerbouw en voedselgewassen komen erg verspreid voor. In de Maasoeverwal iets minder dan de andere gebieden. In het noordelijke deel van de Peelkern komt het meer voor.

Bloemen en kwekerijen komen enigszins verspreid voor, met het accent op de brede oeverwallen.

De landbouw in de gemeente heeft zich niet overal hetzelfde ontwikkeld. We kennen binnen de gemeente een grote variëteit aan landschappen en binnen die landschappen heeft de landbouw zich verschillend ontwikkeld. In de Visie Vitaal Landelijk Gebied en de Omgevingsvisie is een globaal onderscheid gemaakt in vier deelgebieden, met elk hun eigen geschiedenis, kenmerken en kwaliteiten:

1. De Maasoeverwal
2. De Raamvallei
3. De Peelkern
4. De Peelzoom

Hiernaast gaan we in op deze vier landschapstypen en hun kenmerken voor de landbouw.

De Maasoeverwal ligt aan de oostzijde van de gemeente. Dit landschap is gevormd door de Maas. De Maas heeft zich in het verleden diep ingesneden in het landschap, waardoor er hoogteverschillen zijn ontstaan. Op de rand van het Maasdal ligt een brede en hoger gelegen oeverwal die is ontstaan door afzettingen van de Maas toen deze nog westelijker liep. Op deze brede oeverwal is een 'stedelijke' noord-zuid as gevormd, waarop zowel de grotere infrastructuur (de spoorlijn en de A73) als de grotere woonkernen zijn gelegen. Het buitengebied is hier overwegend een kleinschalig en halfopen landschap, gekenmerkt door de afwisseling tussen oude bebouwingslinten en open akkercomplexen.

In het Maasdal vinden we nattere gronden, zoals de kommen en uiterwaarden. Hier bestaat het grondgebruik grotendeels uit graslanden. Iets hoger gelegen vinden we ook akkers. Binnen het Maasdal vinden we veelal melkveehouderijbedrijven en akkerbouwbedrijven. Meerdere bedrijven combineren ook veeteelt en akkerbouw. De gemeente stimuleert in het Maasheggengebied het gebruik van grasland, omdat dit goed past in het traditionele beeld van dit beschermde cultuurlandschap.

Op de brede oeverwallen zien we een grote variatie aan landbouwbedrijven. Het is in feite het meest gevarieerde landbouwgebied binnen de gemeente Land van Cuijk. Omdat de oeverwal van oudsher hele vruchtbare (en wat hoger gelegen) gronden

kent, komt in deze zone van oudsher veel tuinbouw, akkerbouw, boomteelt en fruitteelt voor. Daarnaast zien we in dit gebied ook een groot aantal melkveehouderijbedrijven en niet-grondgebonden veehouderijbedrijven. Vanuit de historische situatie zijn hier ook meerdere glastuinbouwbedrijven tot ontwikkeling gekomen.

De Raamvallei is een lagergelegen gebied, dat ingeklemd ligt tussen de oude oeverwallen van de Maas en de hoger gelegen horst. Door deze ingeklemde ligging is het lange tijd een bijzonder nat gebied geweest. Pas na de aanleg van talloze waterlopen kon dit gebied worden gebruikt voor landbouw. De Raamvallei is hierdoor relatief laat ontgonnen en in gebruik genomen door de landbouw. In de natste delen komt van oorsprong veel grasland voor en daar vinden we dan ook veel melkveehouderijbedrijven. Tegelijk lopen er ook allerlei kleinere zandruggen door het gebied heen. Deze (vaak smalle) ruggen zijn al veel langer bewoond en kennen dan ook een veel gevarieerder landgebruik. We zien hier o.a. akkerbouw, tuinbouw en niet-grondgebonden veehouderijen.

De Peelkern ligt aan de westzijde van de gemeente. Het is een voormalig hoogveengebied dat grootschalig is ontgonnen. Ook dit gebied is pas in de loop van de 20e eeuw helemaal ontgonnen. Het is nu een grootschalig en rationaal ingericht gebied. De verkaveling is groot, de wegen zijn recht en de bomenstructuur volgt het wegenpatroon. In dit ge-

bied overheersen de niet grondgebonden veehouderijen, hoewel er ook andere bedrijven voorkomen (akkerbouw, melkveehouderij, graszoden). Omdat er relatief weinig beperkingen van andere functies voorkwamen, hebben veel bedrijven zich hier grootschalig kunnen ontwikkelen.

Het deelgebied de Peelzoom ligt op de overgang van de lage Raamvallei en de hoge Peelkern. Het gebied kenmerkt zich door een afwisseling van bossen en open landbouwgebieden. Door de ligging op de rand van hogere en lagere gronden zijn hier vroeger veel agrarische buurtschappen ontstaan die vaak verder zijn uitgegroeid tot woonkernen. Rondom de kernen en buurtschappen komen oude bouwlanden voor. Het gebied bestaat uit een afwisseling van oude bouwlanden en kampen enerzijds en delen met jonge ontginningen, Stevensbeek. Omdat de ondergrond hier bijzonder gevarieerd is, is de landbouwsector dat ook. We zien hier akkerbouw, tuinbouw, melkveehouderij en niet-grondgebonden veehouderijbedrijven door elkaar.

2.2. Ontwikkelingen binnen de landbouw

In deze paragraaf gaan we in op ontwikkelingen in de landbouw en factoren die van invloed zijn op de toekomst van de landbouw. Ze verklaren de opga-ven die spelen en vragen om een lokaal antwoord.

De ontwikkeling van het aantal landbouwbedrijven

Op hoofdlijnen zien we binnen de landbouw al decennialang de grote trend naar afname van het aantal agrarische bedrijven en schaalvergroting bij blijvende bedrijven. Daarnaast zien we dat een groot deel van de bedrijven steeds verder intensificeert en tendeert naar hogere opbrengsten per hectare. Daarnaast is er een trend dat een aantal bedrijven kiest voor een biologische of natuurinclusieve vorm van landbouw of voor verbreding van de bedrijfsvoering.

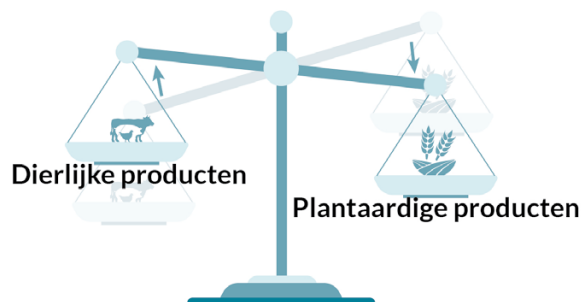
Deze macrotrends zien we in Land van Cuijk ook. De veranderingen binnen de landbouw gaan snel, maar verschillen wel per sector. De afname van het aantal agrarische bedrijven lag tussen 2010 en 2021 op 27,8 %, wat redelijk overeenkomt met het landelijke gemiddelde.

In de periode van 2010 tot 2021 is het aantal melkveehouderijen met 29% gedaald. Ook was er een afname van het aantal koeien en nam het aandeel grasland en voedergewassen af. Hierin zat wel een opvallende kentering. Na een aanvankelijke stijging van het aantal runderen tot 2015 daalde het aantal runderen in de periode daarna weer tot pakweg 50.000 runderen. Dit ging gelijk op met de afschaffing van het melkquotum en de introductie van de fosfaatrechten.

Binnen de varkenshouderij en de pluimveehouderij zien we een andere trend. Hier nam het aantal bedrijven sterk af. Het aantal varkenshouderijbedrijven met maar liefst 49% en het aantal pluimveebedrijven met 25%. Het aantal varkens en kippen nam echter niet af of nam zelfs toe. Dat betekent dat de blijvende bedrijven zich hebben kunnen ontwikkelen en dat het aantal dieren per bedrijf is toegenomen. Binnen de varkenshouderij nam het gemiddelde aantal dieren toe van 2860 per bedrijf naar 6075 per bedrijf.

De akkerbouw laat een heel ander beeld zien. Het aantal bedrijven neemt afgelopen jaren weer licht toe en de hoeveelheid areaal nam tussen 2017 en 2021 met bijna 1.000 ha toe. Ook in de tuinbouw nam het areaal toe met 30%. Afgelopen jaren zien we ook de komst van hele nieuwe teelten naar de gemeente, zoals de bloementeel.

De verwachting is dat het aantal agrarische bedrijven in de toekomst verder zal afnemen. Uit onderzoek blijkt dat bedrijven met een ouder bedrijfshoofd veel geen opvolger hebben. Het is dus te verwachten dat veel bedrijven zullen stoppen of (deels) zullen worden overgenomen. Als uitkomst van stoppende bedrijfshoofden, marktomstandigheden en de nationale stoppersregelingen, zal de Nederlandse veestapel de komende 10-15 jaar naar verwachting met 20-30% dalen. Tevens zijn er onderzoeken / artikelen vanuit Planbureau voor

Afbeelding 5. Het aantal agrarische bedrijven met vee-
teelt is het afgelopen decennium al flink afgenomen.

Bovendien is het aantal dieren in de varkenshouderij en melkveehouderij ook afgenomen. Het aantal hectares akkerbouw is afgelopen 5 jaar weer toegenomen.

de Leefomgeving en Rabobank die deze richting voorspellen.¹

In de dierenhouderijen heeft ruim de helft wel een opvolger. Binnen de akkerbouw weet 25% van de bedrijfshoofden die ouder zijn dan 55 dat ze een opvolger hebben. Het is dus te verwachten dat veel bedrijven zullen stoppen of (deels) zullen worden overgenomen.

De relaties met de agrofood en agritech

De werkgelegenheid in de landbouw beperkt zich niet tot de landbouwbedrijven zelf. De landbouw in de gemeente Land van Cuijk is sterk verweven met

1 Werk aan de winkel, Versnellen innovatie in de veehouderij, Rapportage aan de Provincie Noord-Brabant

de industrie. Voor de gemeente zijn de landbouw en de daaraan gelieerde agrofood en agritech² industrie bijzonder belangrijk. In de inleiding gaven we al aan, dat ongeveer $\frac{1}{3}$ van de totale werkgelegenheid in de agrofoodsector in Noord-Brabant bevindt zich in Noordoost Brabant. Binnen onze regio is de agrofoodsector verantwoordelijk voor 17% van de totale werkgelegenheid en $\frac{1}{3}$ van de totale exportwaarde. Land van Cuijk neemt hierbinnen een belangrijke plek in.

Uit de agrarische oorsprong heeft elke voormalige gemeente zich op een andere manier ontwikkeld. Zo zijn de kernen Boxmeer en Cuijk door hun ligging aan de as Nijmegen-Venlo uitgegroeid tot regionaal verzorgende centra met een sterk en innovatief agrifoodcluster. In Boxmeer (Hendrix Genetics, MSD Animal Health, Nutreco, Marel Poultry) en Aviko Cuijk (Danone Nutricia) is een aantal internationaal opererende bedrijven gevestigd. Cuijk heeft zich daarnaast door de aanwezigheid van de haven aan de Maas ook ontwikkeld in de handel, productie en logistiek. Boxmeer heeft met de Health Campus een sterke positie in gezondheid en farmacie. Veel van deze bedrijven zijn

ontstaan uit de aanwezigheid van de landbouw in de gemeente. Hoewel een deel van de bedrijven echte wereldspelers zijn en de regio zijn ontgroeid, zijn de lokale banden tussen agrarische bedrijven en industrie bij een deel van de bedrijven nog altijd sterk. Zo komen er nog altijd nieuwe innovatieve bedrijven bij, vinden er vanuit grote bedrijven proeven plaats bij lokale bedrijven en zijn er proeftuinen ontwikkeld om nieuwe ontwikkelingen te testen. Een voorbeeld van een proeftuin is agroproeftuin De Peel. Een ander voorbeeld is de Eiwitcampus. Hier werken agrarische ondernemers en andere partijen samen aan vormen van verduurzaming en nieuwe verdienmodellen.

Ontwikkelingen binnen de bedrijfsvoering van agrarische bedrijven

Van oudsher wordt er volop geïnnoveerd in de landbouw. Nieuwe vragen uit de markt, de ruimtedruk in Nederland en strengere eisen aan het milieu leiden telkens tot nieuwe innovaties en veranderende bedrijfsmodellen.

Binnen de niet-grondgebonden veehouderij zijn door de aangescherpte milieuregeling telkens nieuwe stalsystemen uitgevonden, zoals emissiearme stallen en vloeren. Om de fijnstof in de pluimveehouderij te verminderen, wordt gebruik gemaakt van ionisatiedraden. Daarmee wordt door

2 Agritech verwijst naar het benutten van technologie en innovatie in de landbouwsector.

elektrische spanning in draden die in de stal hangen, een groot deel van de stofdeeltjes gebonden aan de draden in plaats van uitgeblazen via het ventilatiesysteem. Afgelopen jaren wordt er volop gewerkt aan het scheiden van mest om daarmee de ontwikkeling van ammoniak te verminderen.

De provincie Noord-Brabant zet in haar beleid sterk in op het verminderen van ammoniakemissie via het toepassen van emissiearme stalsystemen in de niet-grondgebonden veehouderij. Voor de daadwerkelijke emissiereductie is het van belang dat deze systemen juridisch zijn geborgd, zodat systemen kunnen worden vergund. Vergunning verlening via doelsturing met real time metingen en experimenteer ruimte zou hierbij helpen. Als gemeente pakken we hierbij een actieve rol en volgen hierbij het landelijke en provinciale beleid.

Agrariërs binnen de gemeente Land van Cuijk geven aan dat niet alle innovaties juridisch geborgd zijn, wat het benutten van innovaties en het verder vernieuwen in de weg staat. Een voorbeeld is het gebruik van een spotsprayer in de akkerbouw en nieuwe vloeren in de veeteelt, de opgave voor de gemeente is om i.s.m. provincie ruimte te vinden voor deze innovaties.

Naast innovaties ten aanzien van het milieu wordt er ingezet op nieuwe keurmerken die ten goede komen aan het dierenwelzijn en zo een hogere opbrengst in de markt kunnen opleveren. Het sterrensysteem van de dierenbescherming is daar een voorbeeld van. Afgelopen jaren gingen steeds meer bedrijven over op deze keurmerken.

Binnen de akkerbouw is de regelgeving rondom het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen afgelopen jaren steeds verder aangescherpt, met als doel om de kwaliteit van de bodem en het oppervlaktewater te vergroten. Ook daar spelen agrariërs met nieuwe machines, precisielandbouw en nieuwe productiemethoden op in. Zo zijn er machines ontworpen waarmee agrariërs hun onkruid mechanisch kunnen bestrijden. Ook is een deel van de agrariërs overgegaan op natuurlijke gewasbescherming door insecten. Ook is de zogenaamde strokenteelt in opkomst. Met die vorm van teelt worden meerdere gewassen op een perceel geteeld. Dit vergroot de biodiversiteit en dat zorgt voor een natuurlijke bestrijding van plagen. Het specifiek toedienen van zowel gewasbescherming als water wordt ook gedaan in vormen van precisielandbouw.

Binnen de boomteelt en tuinbouw zijn ook vormen van teeltondersteunende voorzieningen in opkomst, die zorgen voor meer gecontroleerde omstandigheden voor planten.

Blok 3:

Niet alle agrariërs zullen de hele bedrijfsvoering kunnen of willen aanpassen naar een nieuwe vorm. De grote kracht ligt hierin dat ook de huidige vorm van landbouw verbeterd kan worden. Voor alle verschillende takken van agrarische ondernemers zijn innovaties denkbaar. Hierbinnen zijn ontelbare innovaties mogelijk. Een aantal voorbeelden kunnen zijn:

- Akkerbouw/ tuinbouw:
 - Teeltondersteunende voorzieningen
 - Robotisering
 - Precisielandbouw
 - Regeneratieve landbouw zoals rijenteelt of voedselbossen
 - Agrarisch natuurbeheer
 - Verticale teelt
 - Teelt onder zonnepanelen
- Grondgebonden veeteelt:
 - Precisieveeteelt
 - Robotisering
 - Nieuwe stallen
 - Mestvergisting
 - Organische mestproductie voor akkerbouw
 - Bosweides
 - Combinaties met zonne- en windenergieproductie
- Intensieve veeteelt:
 - Precisieveeteelt
 - Robotisering
 - Mestvergisting en mineralenverwaarding
 - Organische mestproductie voor akkerbouw
 - Nieuwe stallen
 - Dierenwelzijntechnologie
 - Biosecuritytechnologie
- Bomenteelt:
 - Teeltondersteunende voorzieningen
 - Nieuwe vormen van waterbeheer
 - Robotisering
 - Precisie-teelt
 - Slimme kweektafels
 - Toepassing van machine learning
 - Geïntegreerde plaagbestrijding

Precisielandbouw en robotisering

Een voorbeeld dat bij alle bovenstaande takken terugkomt, zijn precisielandbouw en robotisering. Bij precisielandbouw krijgen planten of dieren heel precies de verzorging die ze nodig hebben. Dit gebeurt met behulp van technologie. Zo kan bijvoorbeeld technologie ingezet worden zoals: gps, sensoren, ict en robotisering. Bij reguliere landbouw wordt een bepaalde behandeling toegepast op een hele groep of een heel veld. Bij precisielandbouw en veeteelt kan dit per kleinere hoeveelheid bepaald worden, bijvoorbeeld per vierkante meter of per individu of plant. Daarbij worden veel meetgegevens verzameld over de akker, zodat bijvoorbeeld water, mest en gewasbescherming heel specifiek kunnen worden toegediend in de juiste hoeveelheden. Dit leidt tot besparingen op het gebied van onder andere hulpstoffen en beperkte milieudruk in de vorm van bijvoorbeeld uitspoeling.

Ook in de veehouderij wordt meer gewerkt volgens principes van precisie landbouw. Zo wordt er bijvoorbeeld gewerkt aan de daling van antibiotica gebruik en aan de vermindering van veevoer per eenheid dierlijk product (voederconversie). Bedrijven als MSD, Nutreco en Hendrix Genetics zijn koplopers in deze innovatie. In het Land van Cuijk zijn proefbedrijven waar dagelijks actief onderzoek wordt gedaan.

Hiernaast zijn er nog vele andere innovaties denkbaar. Sommige hiervan bestaan al, maar kunnen er ook nog veel bijkomen door alle onderzoeken die

nog lopen en gedaan worden. Deze innovatietak blijft meebewegen.

Nieuwe duurzamere vormen van bedrijfsvoering

Er wordt steeds meer onderzoek gedaan naar nieuwe en duurzame vormen van agrarische bedrijfsvoering. Zo staat natuurinclusieve landbouw al enkele jaren op de kaart. Bij natuurinclusieve landbouw wordt agrarische productie optimaal gecombineerd met het beheer van natuurlijke hulpbronnen, inclusief zorg voor ecologische functies en de biodiversiteit op en om het bedrijf.

Afgelopen jaren is er veel aandacht voor kringlooplandbouw. Deze vorm van landbouw is centraal gezet in de visie '[Landbouw, Natuur en Voedsel, waardevol en verbonden](#)' van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. Ook het beleidskader landbouw en voedsel van de Provincie Noord-Brabant zet in op kringlooplandbouw. Tenslotte is kringlooplandbouw als leidend principe neergezet in de visie 'landbouw op dreef' van de regio Noordoost Brabant.

Kringlooplandbouw (wordt ook vaak gedefinieerd als circulaire landbouw) is een verzamelbegrip voor verschillende vormen van landbouw. **De basis hiervan is een gesloten kringloop van grondstoffen, nutriënten en energie. Bij een ideale kringloop wordt alles binnen hetzelfde systeem weer aangevuld en is er dus geen verlies van reststromen.** In theorie is dan alles in balans: niets gaat verlo-

ren en alles wordt hergebruikt. Generiek gezien is het sluiten van kringlopen een richting waar alle agrarische bedrijven in de hele gemeente aan bij kunnen dragen. De omschakeling naar kringlooplandbouw moet een omschakeling zijn van de voortdurende verlaging van de kostprijs van producten naar een voortdurende verlaging van het gebruik van grondstoffen en een zorgvuldig beheer van bodem, water en natuur.

Kringlooplandbouw staat voor:

- Gezonde bodem is de basis
- Dierlijke mest voorop
- Voedselresten als veevoer
- Voedselproductie verbetert natuur, milieu en klimaat
- Samenwerking in de regio en agroketens

Er zijn heel veel verschillende typen bedrijfsvormen waarin kringlooplandbouw een mogelijkheid is. Deze vormen van kringlooplandbouw, zoals genoemd in de 'RNOB Koersnotitie – Landbouw op dreef' zijn:

- Natuurinclusieve kringlooplandbouw
 - Extensieve akkerbouw
 - Extensieve veeteelt
 - Gemengde bedrijven
- Intensieve grondgebonden kringlooplandbouw
 - Precisielandbouw
 - Intensieve gewasteelt met reststromen
 - Intensieve melkveehouderij
 - Intensieve hokdierbedrijven met veevoerproductie

- Hoogtechnologische, niet-grondgebonden kringlooplandbouw
 - Agropark met nadruk op dierlijke productie
 - Agropark met nadruk op tuinbouw

Naast kringlooplandbouw is er ook een trend naar meer regeneratieve landbouw. 'Dit is een duurzame landbouwbenadering die zich richt op bodemverbetering, als uitgangspunt voor het regenereren en in stand houden van ecosystemen, met als doel de ecologische, sociale en economische dimensies van de voedselproductie te verbeteren' (Schreefal et al., 2020)³.

Naast andere productiemethoden zijn er ook ontwikkelingen naar andere teelten. Voordelen van deze teelten zijn dat ze een nieuw verdienmodel kunnen vormen, een goede aanvulling kunnen zijn in de vruchtwisseling of kringlopen helpen sluiten. Tegelijk is het verdienmodel van veel van de nieuwe(re) teelten nog wel onzeker. Hieronder noemen we een aantal voorbeelden van deze nieuwere teelten.

3 Schreefel, L., Schulte, R. P., De Boer, I. J. M., Schrijver, A. P., & Van Zanten, H. H. E. (2020). Regenerative agriculture—the soil is the base. *Global Food Security*, 26, 100404.

De teelt van biobased bouwmaterialen

Biobased teelten zijn teelten, die gebruikt worden als bouw materiaal, zoals isolatie van gebouwen. Er is een grote variëteit aan biobased bouwmaterialen: lisdoddes, riet, vlas, hennep, wilg of miscanthus zijn enkele voorbeelden. Extra voordeel van de teelt van biobased bouwmaterialen is dat je er meteen CO² mee opslaat. Sommige teelten nemen bovendien veel stikstof op uit de bodem, zoals riet en lisdoddes. Veel soorten zijn bovendien bestand tegen natte verschillende omstandigheden. Juist in gebieden waar de grondwaterstand wordt opgezet, kan de teelt van biobased bouwmaterialen een kans zijn.

Natte teelten

Natte teelten zijn teelten die juist onder natte omstandigheden plaatsvinden. Enkele van de biobased teelten zijn ook vormen van natte teelten, maar daarnaast wordt er in Nederland momenteel geëxperimenteerd met het verbouwen van rijst. De resultaten daarvan zijn nog wisselend, maar de verwachting is dat er in de toekomst wel degelijk kansen zijn voor nieuwe teelten. Een overzicht van natte teelten en de (teelt)eisen die ze stellen staan in [“Blok 4” op pagina 28](#).

Eiwittransitie

Om minder dierlijke producten te produceren, maar wel te voldoen aan de behoefte aan eiwit (zowel voor menselijke als dierlijke consumptie), wordt gedacht aan nieuwe teelten voor eiwit. Er wordt ook wel gesproken van een eiwittransitie, waarbij meer eiwit afkomstig zal zijn van plantaardige producten. Voorbeelden zijn soja, quinoa, bonen en lupine.

Agroforestry en voedselbossen

Afgelopen jaren zijn ook vormen van landbouw in ontwikkeling die uitgaan van bosontwikkeling. Een voedselbos is een productief ecosysteem dat is ontworpen naar het voorbeeld van een natuurlijk bos met overwegend houtige, eetbare soorten⁴. In voedselbossen wordt gebruik gemaakt van verschillende vegetatielagen, die elkaar aanvullen.

4 Home - Stichting Voedselbosbouw. (n.d.). <https://www.voedselbosbouw.org/>

Blok 4

Blok 4a: Voorbeelden van kansen voor nieuwe teelten en de eisen die ze stellen

Wilg

Afbeelding 6. Bron: Mbbma, CCA-SA 4.0

Miscanthus

Afbeelding 7. Bron: Krysstof Ziarnek, Kenraiz, CCA-SA 4.0

28

Waterstand: -40 cm tot 0 cm

Waterpeil: fluctuaties geen probleem, droogval in zomer nodig

Oogst:

- Na 1 jaar

Afzetmogelijkheid:

- Veevoer (jonge takken en twijgen)
- Energiegewas
- Bouw en timmerhout

Waterstand: -40 cm tot -20 à 0 cm

Waterpeil: fluctuaties geen probleem, droogval in zomer nodig

Oogst:

- Na 1-2 jaar
- Maximale productie na 3-4 jaar

Afzetmogelijkheid:

- Strooisel
- Energiegewas
- Bouwmateriaal

Blok 4b: Voorbeelden van kansen voor natte teelten en de eisen die ze stellen

Lisdodde

Afbeelding 8. Bron: John Robert McPherson, CCA-SA 4.0

Waterstand: 10-30 cm boven maaiveld (plant niet volledig onder water)

Waterpeil: fluctuaties geen probleem

Oogst:

- Na 1 jaar
- 1 of 2 keer per jaar oogsten
- Zomer oogst: veevoer, kuilvoer, biogas
- Winter oogst: Uitgangsmateriaal substraat, isolatie en bouwplaat

Afzetmogelijkheid:

- Bio-bouw- en isolatiemateriaal
- Biomassa voor energie
- Stuifmeel voor rooftermieten en als medicinale thee
- Ruwvoer en stalstrooisel

Riet

Afbeelding 9. Bron: Michielverbeek, CCA-SA 4.0

Waterstand: +20 tot -20 cm ten opzichte van maaiveld

Waterpeil: fluctuaties geen probleem, voor topkwaliteit riet is strak watermanagement noodzakelijk

Oogst:

- Na 2 of 3 jaar eerste volwaardige oogst
- Winter en augustus/september (biomassa, biogas)

Afzetmogelijkheid:

- Dakdekkersriet
- Augustus/september oogst verwijdering nutriënten in natuurgebieden
- Wand- en gevelisolatieplaten (lagere kwaliteitsklasse)
- Biomassa voor energie (brandstof in de vorm van pellets en briketten)

Blok 4c: Voorbeelden van kansen voor nieuwe teelten en de eisen die ze stellen

Lupine

Rijst

30

Waterpeil: goede vochtvoorziening

Oogst:

- 120 - 200 dagen na zaaien (afhankelijk van soort)

Afzetmogelijkheid:

- Menselijke consumptie als boon
- Vermalen of fractioneren voor verwerking in producten voor menselijke consumptie
- Eiwitrijk product met weinig zetmeel

Waterstand: 5-50 cm boven maaiveld

Waterpeil: altijd nat

Kanttekening: Er wordt nog veel getest met de rijstteelt in Nederland

Oogst:

- Afhankelijk van het weer en het ras

Afzetmogelijkheid:

- Menselijke consumptie als rijst
- Als snijbloem

Blok 4d: Voorbeelden van kansen voor agroforestry en de eisen die ze stellen

Agroforestry

Afbeelding 10. Bron: UuMUfQ, CCA-SA 4.0

Mogelijkheden:

- Rijenteelt: rijen bomen in een akker
- Bosweides: grazend vee op gronden waarop ook bomen groeien
- Oeverstroken: lijnvormige beplantingen langs terrassen en watergangen
- Voesselbossen: hoog diverse ecosystemen met gelaagde structuur en diverse functies van een natuurlijk bos

Afzetmogelijkheid:

- Natuurontwikkeling en bomenteelt
- Hout
- Fruit en noten
- Groentes
- Kruiden
- Vlees
- Etc.

Voedselbos

Afbeelding 11. Bron: Wenn Rolland, CCA-SA 4.0

Oogst:

- Allerlei verschillende soorten in verschillende tijden

Afzetmogelijkheid:

- Natuurontwikkeling
- Pluktuin
- Lokale afzet in winkels of kantines
- Groente, fruit, kruiden, etc.
- Landschap (rond zonnepark)

Proeftuinen voor innovatie

Binnen de provincies Noord-Brabant en Limburg zijn meerdere agroproeftuinen opgericht om te experimenteren met nieuwe teelten of rotaties. Deze proeftuinen werken samen aan het verwerven van kennis over de teeltmogelijkheden, de bodem- en waterkwaliteit en goede verdienmodellen. Bij De AgroProeftuin NOB, de Eiwitcampus, Zelder en de WUR locatie Open teelten Vredepeel worden eiwitrijke gewassen onderzocht, zoals lupine en veldbonen. Het zijn gewassen die steeds vaker te zien zijn in de Peel. Er worden experimenten gedaan en dit wordt weer gedeeld met ondernemers uit het gebied. Naast onderzoek in de campussen kunnen ondernemers bij AgroProeftuin NOB ook een onderzoeksvoorstel indienen voor nieuwe duurzame teelten, teeltwijzen en systemen, die binnen de eigen bedrijfslocatie/-percelen wordt uitgevoerd. Zo ontstaat er steeds meer kennis die samen wordt ontwikkeld en gedeeld.

2.3. Trends en ontwikkelingen die van invloed zijn op de landbouw

Er zijn allerlei ontwikkelingen die van invloed zijn op de ontwikkeling van agrarische bedrijven.

Klimaatverandering

Als gevolg van veranderingen in het klimaat verandert onze fysieke leefomgeving. We kennen periodes van veel neerslag (met name in het najaar en de winter) en periodes in de zomer van langdurige droogte en hogere temperaturen. De afgelopen 5 jaar kenden we viermaal een bijzonder droge zomer, hetgeen in een groot deel van het buitengebied problemen gaf voor de landbouw. Ons watersysteem is op deze veranderingen nog niet ingespeeld. Het watersysteem is bijzonder efficiënt ingericht. Door de aanleg van een uitgebreid slotenstelsel kan het regenwater in het voorjaar worden afgevoerd, waardoor agrariërs vroeg in het voorjaar het land op kunnen voor bemesting en bewerking. Vijftig jaar geleden viel er in de zomer gemiddeld voldoende water voor de groei van de gewassen. Veel agrariërs maken gebruik van grondwaterputten om gewassen te beregenen als er een tekort aan regenwater is. Hierdoor daalt in veel gebieden echter de grondwaterstand, zodat dit geen duurzaam systeem is. Ook stelt het waterschap vanwege de droogte steeds vaker een beregeningsverbod in met alle gevolgen voor agrariërs van dien.

De Kaderrichtlijn Water (KRW), door de Europese Unie ingesteld in 2000, schrijft voor dat uiterlijk in 2027 de kwaliteit van het Europese oppervlaktewater en grondwater op orde moet zijn. De kwaliteit van grond- en oppervlaktewater is belangrijk voor de ecologische waarde en voor de kwaliteit van b.v. drinkwater. Bovendien moeten de doelen van de kaderrichtlijn water de effecten van overstromingen en droogte beperken. Daartoe moeten lidstaten ervoor zorgen dat er niet teveel grondwater wordt onttrokken en het grondwater voldoende wordt aangevuld¹².

Voor de landbouw is de kaderrichtlijn water belangrijk in het licht van grondwateronttrekkingen en het beperken van uitspoeling van meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen. Nitraat is hierbinnen een belangrijke stof. Kunstmest en dierlijke mest is belangrijk voor de groei van gewassen. Het deel dat niet door de planten wordt opgenomen

spoelt grotendeels als nitraat uit naar het grondwater. Dit tast de kwaliteit van grondwater aan. De verwachting is dat precisiebemesting en het voorkomen van uitspoeling een steeds belangrijk thema wordt binnen de landbouw.

Kwaliteit van de natuur en de biodiversiteit in het landelijk gebied

Nederland heeft zich samen met alle andere landen van Europa gecommitteerd aan het halen van een aantal doelen voor de kwaliteit van de natuur. Veel natuurgebieden hebben te maken met een te hoge depositie van stikstof. Door deze hoge depositie verdwijnen er soorten en wordt de biodiversiteit kleiner. In de natuurvisie is daarom de opgave opgenomen om deze depositie te verkleinen. Daarnaast is de biodiversiteit in algemene zin afgelopen jaren prominent op de agenda komen te staan. Het verschijnen van een Nederlands-Duitse studie eind 2017, over de massale sterfte van insecten in heel West-Europa, luidde voor veel mensen en organisaties de noodklok. Analyses lieten een afname zien van meer dan 75% van de insecten in de periode 1989-2017. Om de biodiversiteit te bevorderen heeft de provincie in haar **ontwerp BPLG** in navolging van de Rijk als ambitie opgenomen dat er minimaal 10% groenblauwe dooradering in het landelijk gebied moet komen. De gemeente Land van Cuijk heeft deze ambitie in de visie natuur en landschap overgenomen.

1 Bronnen: Kort, G. (n.d.-b). Hoe staat het met de voortgang van de Kaderrichtlijn Water in Nederland? - Europa decentraal. Europa Decentraal. <https://europadecentraal.nl/praktijkvraag/voortgang-kaderrichtlijn-water/>

2 Kaderrichtlijn water. (n.d.-b). Informatiepunt Leefomgeving. <https://iplo.nl/thema/water/oppervlaktewater/kaderrichtlijn-water/>

Toenemende aandacht voor een gezonde leefomgeving

Afgelopen decennia is er steeds meer aandacht gekomen voor de gezondheid van mensen en hun leefomgeving. Een hoge veedichtheid kan schadelijke effecten voor dieren en de volksgezondheid hebben. Als er veel veehouderijen dicht bij elkaar zitten, is de kans op de verspreiding van dierziekten en zoönosen (infectieziekte die van dier op mens kan overgaan) groter. Een voorbeeld daarvan is de Q-koorts. Ook draagt de intensieve veehouderij bij aan hogere concentraties fijnstof. Uit onderzoek is gebleken dat dit de kans op ziekten aan longen en luchtwegen verhoogt. GGD's in Nederland adviseren daarom steeds vaker om een ruime afstand aan te houden tussen intensieve veehouderijbedrijven en woongebieden. De adviezen variëren van 300 tot 500 meter. Afgelopen jaren zijn er wel meer initiatieven genomen om de luchtkwaliteit te verbeteren en te investeren in het landschap.

3. Visie op de landbouw

In de toekomst hebben we een sterke, duurzame en gevarieerde landbouwsector die bijdraagt aan de verhoogde eisen ten aanzien van dierenwelzijn, voedselzekerheid en voedselveiligheid. Door kennisontwikkeling en door productie die in evenwicht is met de draagkracht van het bodem- en watersysteem en de kwaliteiten van natuur en leefomgeving. Een sociaal en economische stabiele sector, die voldoende financiële, juridische en planologische ruimte heeft om aan de eisen van deze tijd te kunnen voldoen. Bovendien heeft de landbouw draagvlak in de samenleving en zijn de contacten tussen de landbouw en de samenleving versterkt. Alleen dan kan de landbouw zich ontwikkelen op een manier die past bij onze rol in het mondiale voedselsysteem. Een rol die verder gaat dan voedselproductie, maar gericht is op kennisontwikkeling over het werken van een duurzaam voedselsysteem.

Onze landbouw in 2040:

- Is divers en duurzaam volhoudbaar.
- Is vernieuwend, ontwikkelt kennis en kan inspelen op veranderingen en nieuwe wensen in de markt.
- Staat in nauw contact met de samenleving.
- Draagt bij aan en past in een gezonde en duurzame leefomgeving.

37

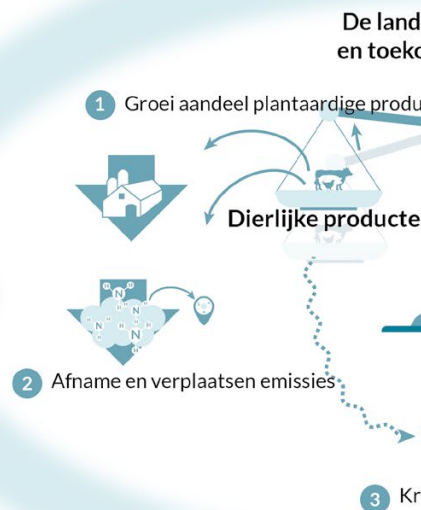
Nu gaan we in op onze visie aan de hand van deze vier hoofdkeuzes.

Afbeelding 12. Schematische weergave van de visie op de landbouw.

De landbouw
ontwikkelt ker
op verander
wensen

De landbouw dr
gezonde en duu

W is vernieuwend,
nnis en kan inspelen
ringen en nieuwe
in de markt.

bouw is divers
omstbestendig.

inglopen sluiten

aagt bij en past in een
rزمة leefomgeving.

De landbouw staat in nauw
contact met de samenleving.

3.1. Een diverse en toekomstbestendige landbouwsector

De landbouw is een belangrijke sector voor Land van Cuijk. De landbouw is van oudsher verankerd in onze cultuur, heeft een essentiële rol in het beheer van ons landschap en is een aanjager van onze sterke economie. We gaan de rol van de landbouw in ons gebied niet verkleinen, maar juist versterken. Om de landbouw als onderdeel van onze sterke economie te behouden, een goede balans met het bodem- en watersysteem te realiseren en de landbouw bij te laten dragen aan biodiversiteit en een gezonde leefomgeving, maken we een aantal keuzes.

- Ruimte voor alle soorten landbouw met de nadruk op voedselproductie.
- Zoveel mogelijk sluiten van kringlopen.
- Een groter aandeel voor plantaardige productie.
- Borgen van ontwikkelruimte voor agrarische bedrijven.

Ruimte voor alle soorten landbouw met de nadruk op voedselproductie

In de eerste plaats kiezen we voor het behoud van de diversiteit in de landbouw. **Diversiteit van de landbouw is een kracht.** We kiezen niet voor één soort landbouw. Door de verschillende landschappen en bodemtypes zijn we een goed gebied voor verschillende takken. Bovendien zijn we ervan overtuigd dat verschillende soorten landbouw el-

kaar versterken en kunnen aanjagen in verduurzaming. Diversiteit maakt ons ook naar de toekomst minder kwetsbaar (landbouwsectoren fluctueren door de tijd) en diversiteit houdt ook op lange termijn onze economie sterk. Bovendien helpen verschillende soorten bedrijven elkaar in het sluiten van kringlopen.

Gezien het negatieve effect van lelie- en bol-lenteelt op bodem, water en leefomgeving, willen we deze teelten fors verminderen, verduurzamen en areaaluitbereiding verbieden. We kiezen immers voor de productie van voedsel. In samenwerking met de provincie en de sector werken we toe naar een verbod rond kernrandzones, waterlopen en natuurgebieden. Natuurinclusieve vormen vallen hier niet onder. Dit werken we verder uit in het omgevingsplan.

Zoveel mogelijk sluiten van kringlopen

In onze visie zetten we in op gesloten kringlopen. Het oorspronkelijke bedrijfssysteem binnen de landbouw werkte met gesloten kringlopen. Het vee was er naast de vleesproductie ook voor de mest voor de akkers. De reststromen van de akkers werden juist gebruikt als veevoer. Voor de Tweede Wereldoorlog hadden bijna alle agrarische bedrijven nog een gemengde bedrijfsvoering. Na de Tweede Wereldoorlog is het landbouwsysteem steeds meer uitgegaan van specialisatie en schaalvergroting. We gaan natuurlijk niet terug naar vroeger, maar kunnen er wel van leren. Zo was

het gebruik van organische meststoffen afkomstig uit heideplaggen, bladeren en berm maaisel in het verleden een gebruikelijke landbouw methode. Voor dit moment zetten we ons dan ook in voor de hernieuwde goedkeuring voor Bokashi als groene bemestings- en composteer toepassing.

We zien onszelf als experimenteergebied voor kringlooplandbouw. We willen op verschillende schaalniveaus hieraan bijdragen. In de eerste plaats zetten we in op het sluiten van kringlopen op bedrijfsniveau. Daarnaast zoeken we naar manieren om kringlopen te sluiten op zowel lokaal als op (boven)regionaal niveau. Daarnaast zien we kansen voor de verwerking van mest. Zo zijn er mogelijkheden om biobased bouwmaterialen te maken uit de vezelfractie van mest, naast de productie van groen gas.

Een groter aandeel voor plantaardige productie

Om de milieudruk op natuurgebieden en woongebieden te verlagen en kringlopen binnen de landbouw zoveel mogelijk lokaal te kunnen sluiten, is een andere balans nodig tussen dierlijke en plantaardige productie. We streven naar een groter aandeel voor plantaardige productie en grasland. We volgen voor de landbouwwontwikkeling de landelijke en provinciale richtlijnen, maar versnellen vormen van kringlooplandbouw waar mogelijk.

Teelten, die bijdragen aan het sluiten van kringlo-

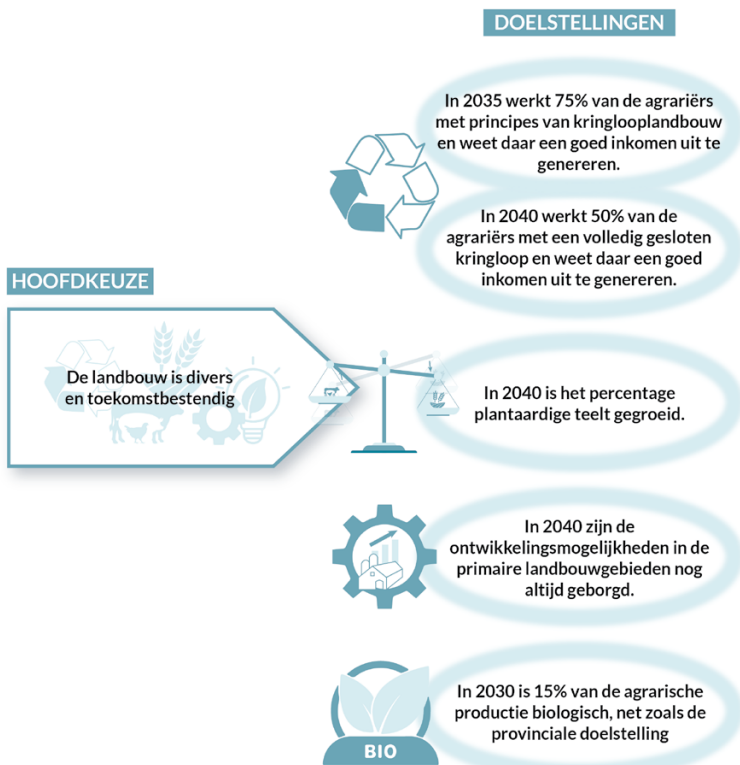
pen, zoals eiwitrijke gewassen (als vleesvervanger) en teelten voor biobased bouwmaterialen, worden gestimuleerd. Hiermee ontstaan nieuwe verdienmodellen voor de landbouw. Daarnaast willen we de landelijke norm halen, dat 15% van de agrarische productie in 2030 biologisch is.

We willen voor de lange termijn de ontwikkelruimte voor agrarische bedrijven borgen.

Dat betekent dat we in een deel van het buitengebied terughoudend zullen zijn in het toelaten van functies die van de lopende regelgeving een belemmering kunnen vormen voor de landbouw. Als gevolg van het verduurzamen van de landbouw verwachten we wel dat deze belemmeringen kleiner zullen worden.

Onze doelstellingen:

- In 2035 werkt 75% van de agrariërs met principes van kringlooplandbouw en weet daar een goed inkomen uit te genereren.
- In 2040 werkt 50% van de agrariërs met een volledig gesloten kringloop en weet daar een goed inkomen uit te genereren.
- In 2040 is het percentage plantaardige teelt en grasland (in oppervlakte) gestegen ten opzichte van dierlijke productie.
- In 2040 zijn de ontwikkelingsmogelijkheden in de primaire landbouwgebieden nog altijd geborgd.
- In 2030 is 15% van de agrarische productie biologisch, net zoals de provinciale doelstelling.

Afbeelding 13. Doelstellingen van de hoofdkeuze 'De landbouw is divers en toekomstbestendig'.

3.2. Onze landbouw is vernieuwend, ontwikkelt kennis en kan inspelen op veranderingen en nieuwe wensen in de markt

We beseffen dat we in een gebied als het onze met een hoge gronddruk en hoge arbeidskosten altijd innovatief moeten zijn om een marktconforme opbrengst te kunnen halen. En dat zien we als onze kracht. Door ons schaalvoordeel in een aantal sectoren zijn we in staat om blijvend nieuwe kennis te ontwikkelen, te delen en te gebruiken. We hoeven niet principieel elk landbouwbedrijf te behouden, maar een sterke sector zien we wel als essentieel voor innovatie. Kennisontwikkeling wordt in onze visie een belangrijk motief voor de ontwikkelingsmogelijkheden in de landbouw. Bovendien is die kennis op zich weer een vorm van economie, die onze (hoogwaardige) werkgelegenheid sterk houdt. Een kennisgedreven landbouwsector zien we als de toekomst. Dat betekent dat we zullen moeten kiezen. Diversiteit van de landbouw is onze kracht, maar we moeten wel kiezen waarin we kennis ontwikkelen.

De vernieuwing van de landbouw zit in verschillende sporen:

- Het ontwikkelen van haalbare vormen van kringloopbedrijven.
- Het verbeteren van hoogproductieve vormen van kringlooplandbouw, waarmee bij een hoge gronddruk en hoge arbeidskosten een hoog-

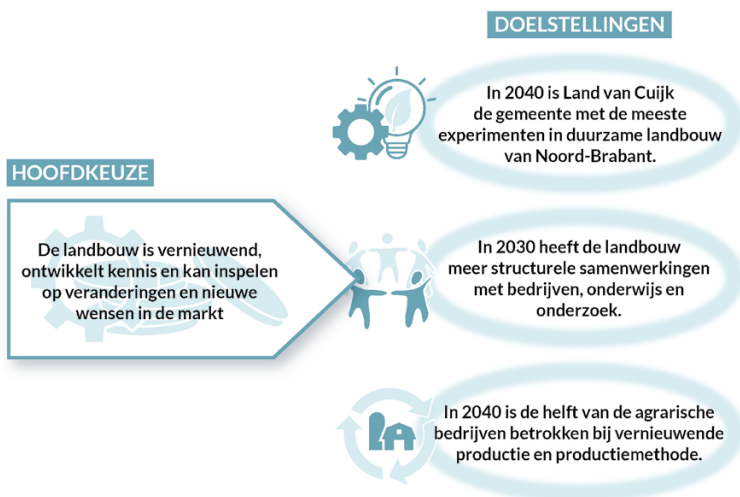
waardig product kan worden gemaakt, zonder het milieu en de leefomgeving te belasten.

Denk hierbij aan vormen van gesloten bedrijfsystemen, waarin zowel plantaardige als dierlijke productie een plek heeft. Of aan de ontwikkeling van vertical farming.

- Het ontwikkelen van meer diervriendelijke stalsystemen en het combineren van dierlijke teelten met plantaardige teelten die zorgen voor minder uitspoeling.
- Het verminderen en verwaarden van mest.
- Het inzetten van technische oplossingen voor onkruidbestrijding om het gebruik van gewasbescherming te verminderen.
- Het ontwikkelen van kennis rondom natuurinclusieve vormen van landbouw.
- Etcetera.

Onze doelstellingen:

- In 2040 is Land van Cuijk de gemeente met de meeste experimenten in duurzame landbouw van Noord-Brabant en heeft minimaal 10% geleid tot een structurele verandering in productiemethodes.
- In 2030 heeft de landbouw meer structurele samenwerkingen tussen agrarische bedrijven onderling en met bedrijven, onderwijs en onderzoek (triple helix).
- In 2040 is de helft van de agrarische bedrijven betrokken bij vernieuwende of verbeterde productie en productiemethode en is het aantal samenwerkingen tussen agrariërs verdubbeld.

Afbeelding 14. Doelstellingen van de hoofdkeuze 'De landbouw is vernieuwend, ontwikkelt kennis en is kan inspelen op veranderingen en nieuwe wensen in de markt'.

3.3. De landbouw is nauw verbonden met de samenleving

In onze visie is de band tussen samenleving en agrarische bedrijven versterkt. We willen de voedselproductie veel lokaler maken en inwoners bewust maken van lokaal gezond voedsel. Tegelijk willen we daarmee de mogelijkheden van directe lokale verkoop voor agrariërs vergroten. Door te werken met kortere ketens kan er een grotere marge ontstaan in de opbrengsten voor agrariërs en daarmee is een meer duurzame ontwikkeling van de sector mogelijk. De agrarische sector is daarnaast in staat om tal van diensten te leveren aan de samenleving. Dat vraagt soms (extra) ruimte op het agrarisch bouwblok. In onze visie zijn er in de toekomst multifunctionele landbouwbedrijven mogelijk, waarin landbouwproductie en maatschappelijke diensten (verkoop lokaal geproduceerd voedsel, zorg, recreatie, sport, innovatie) samenkomen. Inwoners zijn zich in de toekomst meer bewust van het belang van de agrarische sector voor de voedselproductie en onze economie als geheel. Bovendien hebben inwoners meer waardering voor de diensten die agrariërs verrichten voor de samenleving.

Wederzijds begrip is essentieel om over en weer draagvlak te krijgen voor de ontwikkelingen op het platteland. Voor agrariërs is het belangrijk in te zien dat inwoners belang hechten aan de kwaliteit van het landschap en de leefomgeving en dat

dat soms betrokkenheid (en bemoeienis) oplevert met hun land. Voor inwoners is het belangrijk om te beseffen welke inspanningen agrariërs (al) doen om de leefomgeving te verbeteren, welke ontwikkelingen nog mogelijk zijn en dat agrariërs voor veranderingen in hun productiemethoden ook afhankelijk zijn van de markt ('Wie is bereid om meer te betalen voor een hoogwaardig product?'). Maar ook dat het onderhoud van paden en landschap ook tijd kost en dat loslopende honden¹ echt nadelen geeft voor agrariërs.

We zien steeds vaker initiatieven voor kleinschalig wonen in het buitengebied. Vaak in combinatie met (natuur)ontwikkeling, zorg activiteiten of regeneratieve landbouw. Dit vraagt om een andere manier van denken. Bekende initiatieven zijn o.a. Peel en Natuurdorpen, MillHome, Landdrift en Crehabitat. Samen met de initiatiefnemers en andere overheden (waaronder de buurgemeente Maashorst) werken we op regionale en provinciale schaal aan nieuwe kaders en richtlijnen voor deze bijzondere woonvormen.

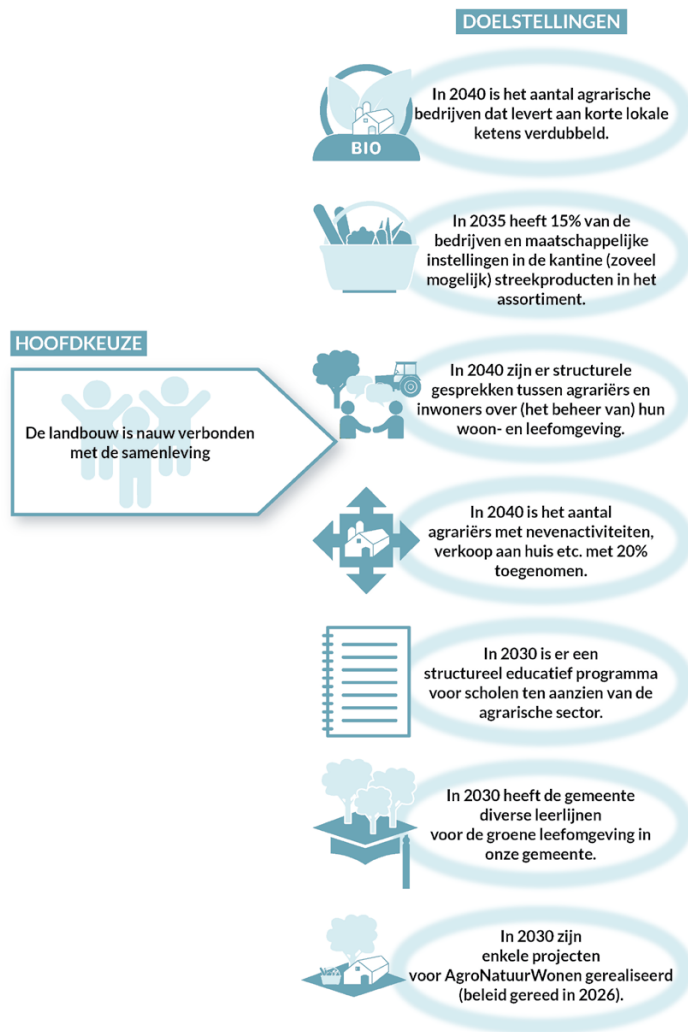
Verandering in het landelijk gebied kost tijd en wederzijds begrip begint bij ontmoeting en gesprek.

1 Honden verspreiden namelijk via hun uitwepselen de parasiet Neospora. De parasiet is een van de belangrijkste oorzaken van verwerpen bij koeien.

Onze doelstellingen:

- In 2040 is het aantal agrarische bedrijven dat levert aan korte lokale ketens verdubbeld.
- In 2035 heeft 15% van de bedrijven en maatschappelijke instellingen in de kantine (zoveel mogelijk) streekproducten in het assortiment.
- In 2040 zijn er structurele gesprekken tussen agrariërs en inwoners over (het beheer van) hun woon- en leefomgeving.
- In 2040 is het aantal agrariërs met nevenactiviteiten, verkoop aan huis etc. met 20% toegenomen.
- In 2030 is er een structureel educatief programma voor scholen ten aanzien van (gezond) voedsel.
- In 2030 heeft de gemeente Land van Cuijk diverse leerlijnen voor de groene leefomgeving in onze gemeente.
- In 2030 zijn enkele projecten voor AgroNatuurWonen gerealiseerd (beleid gereed in 2026)

46

Afbeelding 15. Doelstellingen van de hoofdkeuze 'De landbouw is nauw verbonden met de samenleving'.

3.4. Landbouw draagt bij aan en past in een gezonde leefomgeving

Een van de twee pijler in de landbouwtransitie is de bijdrage van de landbouw aan een gezonde leefomgeving. Daarvoor heeft de landbouw op termijn een lagere milieudruk, is de productieomgeving ingespeeld op klimaatverandering en draagt de landbouw (weer) bij aan de biodiversiteit van het landelijke gebied.

Naast het verhogen van het aandeel plantaardige productie en gras zien we op termijn graag een afname van het aantal niet grondgebonden veehouderijen rondom dorpen en nabij natuurgebieden om daarmee de kwaliteit van de natuurgebieden te verhogen en de gezondheidsrisico's voor inwoners te verkleinen. In deze gebieden gaan we op zoek naar extra kansen voor minder milieubelastende vormen van landbouw.

We maken daarin de volgende keuzes:

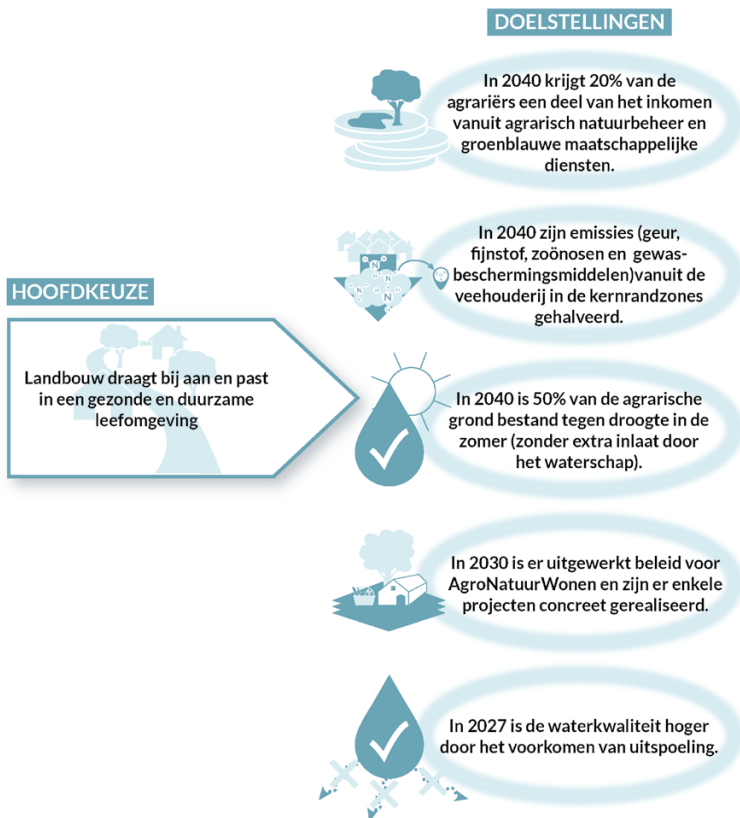
- **Een lagere milieudruk.** We willen de gezondheid van de leefomgeving vergroten door de milieudruk vanuit de landbouw te verlagen. Dit is een algemeen streven, maar met name rondom bewoningsconcentraties willen we de milieudruk sterk verlagen. Hiertoe wijzen we kernrandzones aan rond de dorpen. In deze kernrandzones zetten we in op grondgebonden, natuurinclusieve vormen van landbouw en op mogelijkheden voor functieverandering. Bedrijven die de milieu-impact onvoldoende verlagen, willen we verplaatsen of een alternatief bieden.
- **Een klimaatrobuuste productie-omgeving.** In onze visie hebben we in de toekomst voldoende waterbeschikbaarheid in de zomer doordat we water weten vast te houden. We streven naar betere bodem, zodat de sponswerking van de grond toeneemt. Daarnaast is het vasthouden van water in sloten en retentiegebieden essentieel om tot een robuust watersysteem te komen. Dat betekent ook dat we op een aantal plekken andere teelten nodig hebben die tegen nattere of meer wisselende omstandigheden kunnen.
- **Bijgedragen aan een hogere biodiversiteit.** De landbouw kan het verschil maken als het gaat om de biodiversiteit. In onze visie vitaal landelijk gebied stond al dat we uitgaan van 10% groenblauwe dooradering in het landelijk gebied om daarmee natuurgebieden te verbinden en de algehele basiskwaliteit van het landelijk gebied omhoog te krijgen. In onze visie is natuur en landschap in de toekomst geïntegreerd in de bedrijfsvoering van de landbouw en gaan landbouw en natuur in onze gemeente hand in hand. Dat kan bijvoorbeeld door uit te gaan van een meer extensieve vorm van kringlooplandbouw (natuurinclusieve landbouw), door agrarisch natuurbeheer of natuurlijke akkerranden.

Onze doelstellingen:

- In 2040 krijgt 20% van de agrariërs een deel van het inkomen vanuit agrarisch natuurbeheer en groenblauwe maatschappelijke diensten. Hiervoor moet een aanzienlijk deel van het natuur- en landschapsbeheer worden uitgevoerd door agrariërs tegen een marktconforme prijs.
- In 2040 zijn emissies (geur, fijnstof, zoönosen etc.) vanuit de veehouderij in de Kernrandzones minimaal gehalveerd¹ en is gebruik en uitspoeling van gewasbeschermingsmiddelen tot het minimum teruggebracht.
- In 2040 is 50% van de agrarische grond bestand tegen wateroverlast en droogte in de zomer (zonder extra inlaat door het waterschap).
- In 2030 is er uitgewerkt beleid voor AgroNatuurWonen en zijn er enkele projecten concreet gerealiseerd.
- In 2027 is de waterkwaliteit hoger door het voorkomen van uitspoeling. En daarmee wordt in de gemeente invulling gegeven aan de kaderrichtlijn water.

1 Investerings binnen de agrarische sector kennen i.v.m. afschrijvingstermijnen een lange termijn. Keuzes binnen een bedrijf moeten lang tevoren worden voorbereid. We verwachten dat emissies op lange termijn helemaal kunnen worden teruggebracht, maar dat hiervoor wel tijd nodig is. Daarom stellen we als tussendoel een halvering voor. Dergelijke termijnen sluiten ook aan bij doelen als energie-neutraal en klimaatneutraal.

Afbeelding 16. Doelstellingen van de hoofdkeuze 'De landbouw draagt bij aan en past in een gezonde leefomgeving'.

4. Een perspectief voor de toekomst

In dit hoofdstuk schetsen we een perspectief op de landbouw in Land van Cuijk om onze visie te realiseren. We beschrijven de mogelijke ontwikkelrichtingen voor verschillende landbouwsectoren in het licht van de doelen in de visie vitaal landelijk gebied en de stip op de horizon uit hoofdstuk [“3. Visie op de landbouw” op pagina 37.](#)

4.1. Een perspectief voor een diverse en toekomstbestendige landbouw

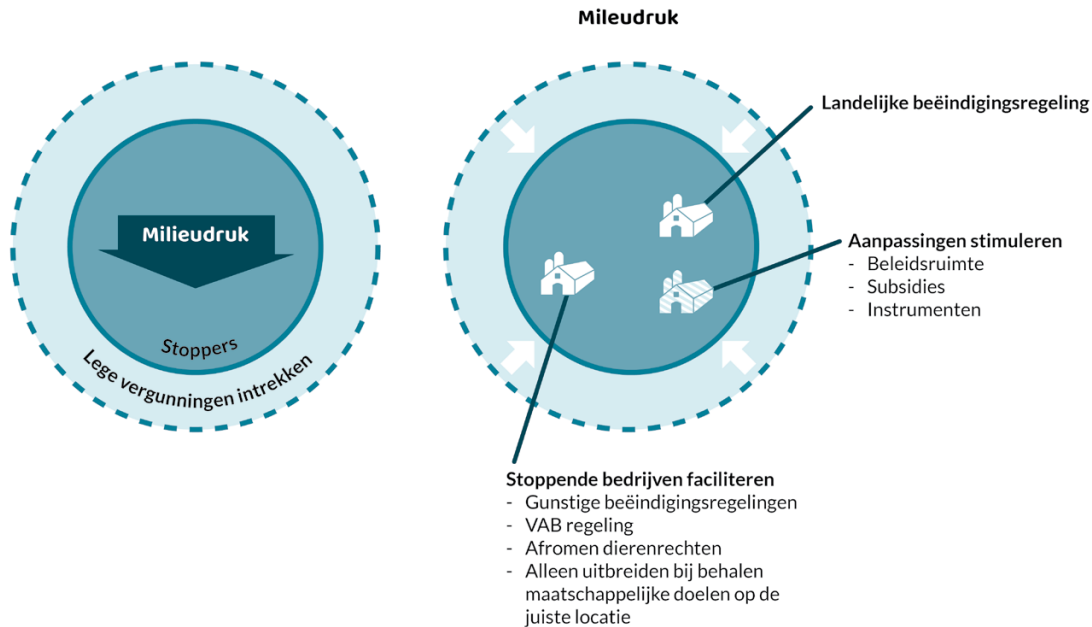
We willen voor alle bedrijfstakken die bijdragen aan een toekomstbestendige voedselproductie of aan een duurzamere leefomgeving ruimte geven voor ontwikkeling. Bovendien zetten we vol in op samenwerkingen tussen agrariërs om tot gezamenlijke (gesloten) kringlopen, meervoudig ruimtegebruik of gewasrotatie te komen. Een diverse en toekomstbestendige landbouw bestaat uit allerlei vormen van kringlooplandbouw.

Een nieuwe balans tussen dierlijke en plantaardige productie

Als we kijken naar de cijfers en de verwachtingen voor de toekomst zien we dat een aanzienlijk deel van de veehouders geen opvolging heeft en ergens de komende tien jaar voor de beslissing staat hoe verder te gaan. Wij geloven daarom dat een afname van de hoeveelheid veehouderijen deels autonoom zal gebeuren. We verwachten dat er de komende jaren een beëindigingsregeling vanuit het Rijk zal zijn, die agrariërs kan helpen te stoppen met het bedrijf als ze dat willen Zie: [Afbeelding 17 op pagina 54.](#)

Alternatieve teelten en nieuwe functies op vrijkomende erven

Daarnaast willen we alternatieve opties bieden. Dat kan door alternatieve teelten of functies mogelijk te maken, waardoor een bedrijf zich kan ontwikkelen zonder de dierlijke productie verder te hoeven opschalen. Via onze ruimtelijke ordening kunnen we, gekoppeld aan de beëindigingsregeling, ruime hergebruikopties bieden voor de vrijkomende erven. Dan kan het voor bedrijven financieel haalbaarder maken om om te schakelen.

Afbeelding 17. De gemeente verwacht dat de milieudruk vanuit de veehouderij autonoom zal afnemen. Enerzijds door lege vergunningen in te trekken. Anderzijds zullen bedrijven gebruikmaken van de landelijke beëindigingsregeling of anderszins worden gefaciliteerd om de milieudruk te verlagen.

In de ‘Visie Vitaal Landelijk Gebied’ hebben we al een visie gegeven op de toekomst van vrijkomende agrarische bedrijfslocaties. Via nieuw VAB-beleid zullen we een perspectief bieden aan agrariërs die willen stoppen.

Perspectief voor nieuwe teelten

We zien veel kansen in nieuwe teelten, omdat deze kunnen bijdragen aan het sluiten van kringlopen, het verschuiven van de balans tussen dierlijke en plantaardige producten en als een mogelijk verdienmodel voor bedrijven. In hoofdstuk [“2. De](#)

[Landbouw in Land van Cuijk” op pagina 11](#) noemden we al tal van opties, zoals biobased teelten, eiwitrijke gewassen, agroforestry en voedselbossen. Tegelijk valt hierin nog veel te ontdekken en is de financiële haalbaarheid nu nog onzeker. Daarom zetten we in op kleinschalige experimenten in samenwerking met onderzoeksinstituten en agrariërs en het verspreiden van informatie.

Perspectieven om kringlopen te sluiten

Om kringlopen te sluiten moet er meer uitwisseling komen tussen dierlijke en plantaardige teelten. Zoals we zagen in hoofdstuk [“2. De Landbouw in Land van Cuijk” op pagina 11](#) kan dat op allerlei manieren. Een vergaande manier van kringlooplandbouw is het letterlijk koppelen van deze teelten in een gesloten bedrijfssysteem met zowel vee als plantaardige productie. Dit worden ook wel agroparken genoemd. Het zijn hoogproductieve systemen, die volledig uitgaan van technologische innovaties. Omdat dit een grootschalige en bebouwde vorm van landbouw is, is dit niet overal geschikt.

Een tweede perspectiefrijke vorm van het sluiten van kringlopen is door samenwerkingen tussen akkerbouwers of tuinbouwers met veehouderijen. Hier wordt al veel mee gewerkt. Een deel van de veehouders in Land van Cuijk heeft afspraken met akkerbouwers over het gebruik van mest. Mest wordt echter ook over grotere afstanden verhandeld. Vaak gaat er een vorm van mestbewerking aan vooraf, zoals mestscheiding. Voor akkerbouwers en veetelers die lokaal samenwerken kan de samenwerking worden versterkt als veehouderijen de reststromen van akkerbouwers gebruiken.

Een derde vorm van kringlooplandbouw is het meer traditionele gemengde bedrijf en/of zijn het meer natuurinclusieve vormen van landbouw. Dit zijn extensieve, laagproductieve vormen van landbouw. Deze vorm van landbouw heeft een hogere kost-

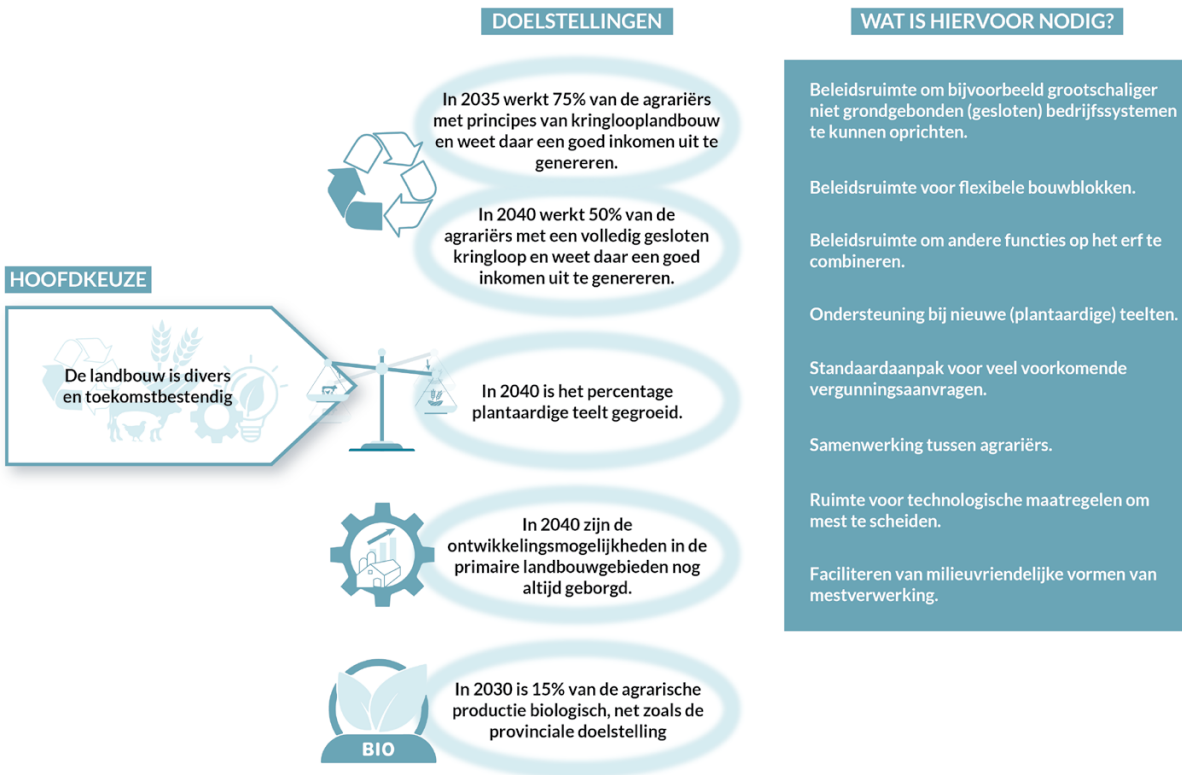
prijs en vraagt dus ook om een hogere prijs. Daarbij is de agrariër afhankelijk van de consument. De financiële haalbaarheid kan worden vergroot als bedrijven de (verkoop) keten weet te verkorten, bijvoorbeeld door producten zelf te verwerken en te verkopen. Of door andere nevenactiviteiten met het bedrijf te combineren, zoals een zorgboerderij, horeca of recreatie. Ook kan de haalbaarheid worden vergroot als er voldoende (betaalbare) grond beschikbaar is. Bijvoorbeeld in combinatie met (agrarisch) natuurbeheer of inscharing van vee in gebieden van derden.

Om voor de lange termijn voldoende ontwikkelingsruimte te houden voor agrariërs, willen we in gebieden waar nu het accent ligt op agrarische productie mogelijke beperkingen voorkomen. Dat zal in het Omgevingsplan moeten worden vertaald naar beleid voor vrijkomende agrarische erven en functieverandering. Tegelijk is de provinciale verordening leidend. De extra beleidsruimte, die niet wordt geboden in de provinciale verordening, kan daarom alleen worden verkregen in nauw overleg met de provincie.

Wat is hiervoor nodig?

Om kringlopen te sluiten is veel inspanning nodig:

- Beleidsruimte om bijvoorbeeld grootschaliger niet grondgebonden (gesloten) bedrijfssystemen te kunnen oprichten, binnen provinciale kaders.
- Beleidsruimte voor flexibele bouwblokken binnen provinciale kaders.
- Extra beleidsruimte moet gericht op het halen van één of meer van de volgende doelen: het verbeteren van de brandveiligheid, het vergroten van het dierenwelzijn, verduurzaming van de bedrijfsvoering of het verlagen van de milieudruk.
- Beleidsruimte om andere functies op het erf te combineren.
- Ondersteuning bij nieuwe (plantaardige) teelten.
- Standaardaanpak voor veelvoorkomende vergunningsaanvragen.
- Samenwerking tussen agrariërs
- Ruimte voor technologische maatregelen om mest (ook collectief of coöperatief) te scheiden.
- Faciliteren van milieuvriendelijke vormen van mestverwerking.

Afbeelding 18. Wat nodig is voor de hoofdkeuze 'De landbouw is divers en toekomstbestendig'.

4.2. Perspectieven voor een innovatieve landbouw, die kennis ontwikkelt en kan inspelen op veranderingen in de markt

Innovaties in de landbouw zijn nodig om in te blijven spelen op nieuwe marktomstandigheden, op eisen vanuit wet- en regelgeving en om de hoogstaande economie te bevorderen. Voor de toekomst van de landbouw in onze gemeente is het nodig om telkens nieuwe innovaties te doen. Voor innovaties zien we de volgende perspectieven:

Kennisontwikkeling

We hebben kennis nodig om te innoveren. We zijn een agrarische gemeente en hebben hierin altijd vooropgelopen. We willen graag dat de landbouw voorop blijft lopen in Nederland. En dat de landbouw een aanjager kan blijven in onze sterke economie. Niet voor niets zijn grote bedrijven in agrofood en agrotech in onze gemeente gestart. En ook nu nog zijn er allerlei relaties tussen deze grote bedrijven en agrarische bedrijven in de zin van proeflaboratoria. Bovendien, maar minder zichtbaar, loopt de lijn tussen de agrarische bedrijven en bijvoorbeeld nieuwe installatiebedrijven of landbouwmechanisatiebedrijven door. Ook loonwerkbedrijven vervullen een belangrijke rol in de innovatie van de agrarische sector. Loonwerkbedrijven geven bijvoorbeeld aan dat zij een rol kunnen spelen in het verwerken van biobased gewassen en kunnen daarmee een versnelling geven aan deze teelten. En er liggen nog kansen om verbindingen

met de health sector te maken

Voor innovaties zijn allerlei vormen van samenwerking nodig. Samenwerking tussen agrarische bedrijven onderling, agrarische bedrijven en het bedrijfsleven en samenwerking met onderwijs- en onderzoeksinstituten. Deze samenwerkingen willen we in ons gebied verder aanjagen. Met nieuwe samenwerkingen streven we naar:

- Nieuwe technieken om gewassen efficiënter te telen. Door de grote ruimtedruk zullen we altijd zuinig om moeten gaan met de ruimte. We kunnen hierin voorop blijven lopen en daarmee ook kennis ontwikkelen voor andere gebieden.
- Nieuwe technieken om de milieu-impact van de landbouw te verkleinen. Hoe kunnen we minder water gebruiken en minder gewasbescherming en toch een goed product leveren?
- Nieuwe teelten, die een aanvulling zijn op bestaande teelten, de bedrijfsvoering helpen verduurzamen en/of een aanvullend verdienmodel kunnen vormen.

Al deze innovaties dragen bij aan het (steeds meer) sluiten van kringlopen.

Nieuwe teelten zijn extra belangrijk, omdat ze in een aantal gevallen kunnen helpen om in te spelen op het veranderende klimaat en kunnen bijdragen aan de energietransitie. Er wordt in Nederland steeds meer ervaring opgedaan met zogenaamde nieuwe teelten. Door bodemdaling, verzilting (in West-Nederland) en vernatting van gebieden is

het noodzakelijk geworden om over alternatieven voor de gangbare landbouw in Nederland na te denken. Met name het vernatten van gebieden is voor de gemeente Land van Cuijk een belangrijke ontwikkeling. In hoofdstuk [“2. De Landbouw in Land van Cuijk” op pagina 11](#) staat een overzicht van een aantal nieuwe teelten, die we kunnen inzetten.

We willen ook dat agrariërs beter betaald kunnen worden voor maatschappelijke diensten die ze verrichten. Daarvoor is het belangrijk om te weten wat de ‘winst’ is van bepaalde productiemethoden. We zetten daarom in op het monitoren van de biodiversiteit in het landelijk gebied en het monitoren van de waterkwaliteit. Zodat we aan verbeteringen daarin ook heel gericht ‘beloningen’ kunnen gaan koppelen.

Makelaar in innovaties

Als we kennis hebben verworven over innovaties, moeten we agrariërs hierop attenderen. Daarbij is het prettig als meerdere agrariërs in een specifiek gebied tegelijk het experiment aangaan en de kennis (van bijvoorbeeld nieuwe teelten) gaan testen. Samen kunnen zij dan op kleine schaal een nieuw product testen onder verschillende omstandigheden (bodem, waterhuishouding, bemesting). Eigen ervaringen kunnen vertrouwen creëren en het gebruik van innovaties bevorderen.

Lokale bedrijven blijven koppelen aan de landbouwbedrijven

Van oudsher zijn er sterke banden tussen de grote bedrijven in de agrofood en agritech. Veel van deze bedrijven zijn hier ontstaan door deze lokale banden, hoewel ze deze soms ontgroeid zijn en intussen spelers op de wereldmarkt zijn geworden. Wij willen deze banden sterk houden door mogelijkheden te vereenvoudigen om fieldlabs of ontmoetingsruimtes te creëren op agrarische bedrijven.

Nieuwe productiemethoden

We dagen de sector uit om met nieuwe productiemethodieken te komen om daarmee de maatschappelijke doelen in dit gebied in te kunnen vullen. We zullen bij uitbreiding of doorontwikkeling van agrarische bedrijven altijd vragen naar de meest nieuwe productiemethodieken (best practices), die kunnen bijdragen aan de maatschappelijke doelen.

Planologische ruimte voor nieuwe vormen van kringlooplandbouw

Soms vragen innovaties ruimte in regelgeving, provinciaal beleid of in het (gemeentelijke) omgevingsplan. We willen graag deze vragen op ons nemen en met betrokken partijen en afdelingen ruimte zoeken voor beleidsruimte. We kunnen het gebruik van nieuwe productiemethodieken ook sturen door ze als voorwaarde voor ontwikkeling op te nemen in ons beleid.

Voor gesloten bedrijfssystemen, waarin hoogproductieve vormen van plantaardige en dierlijke samenkomsten, is op dit moment geen ruimte in het gemeentelijk beleid. Hiervoor willen we ruimte gaan maken. Ook voor mestverwerking op eigen erf gelden specifieke regels, die we samen met de sector verder willen uitwerken. Met betrekking tot groot-schalige co-vergistingsinstallaties kiest de gemeente Land van Cuijk voor de optimalisatie van bestaande installaties, dus niet voor de bouw van nieuwe installaties. Mocht er een goed business-model ontstaan binnen Land van Cuijk, waaraan meerdere bedrijven willen deelnemen en waarin de milieuwinst aantoonbaar groot kan zijn, dan zal de gemeente in samenwerking met de provincie zoeken naar beleidsruimte.

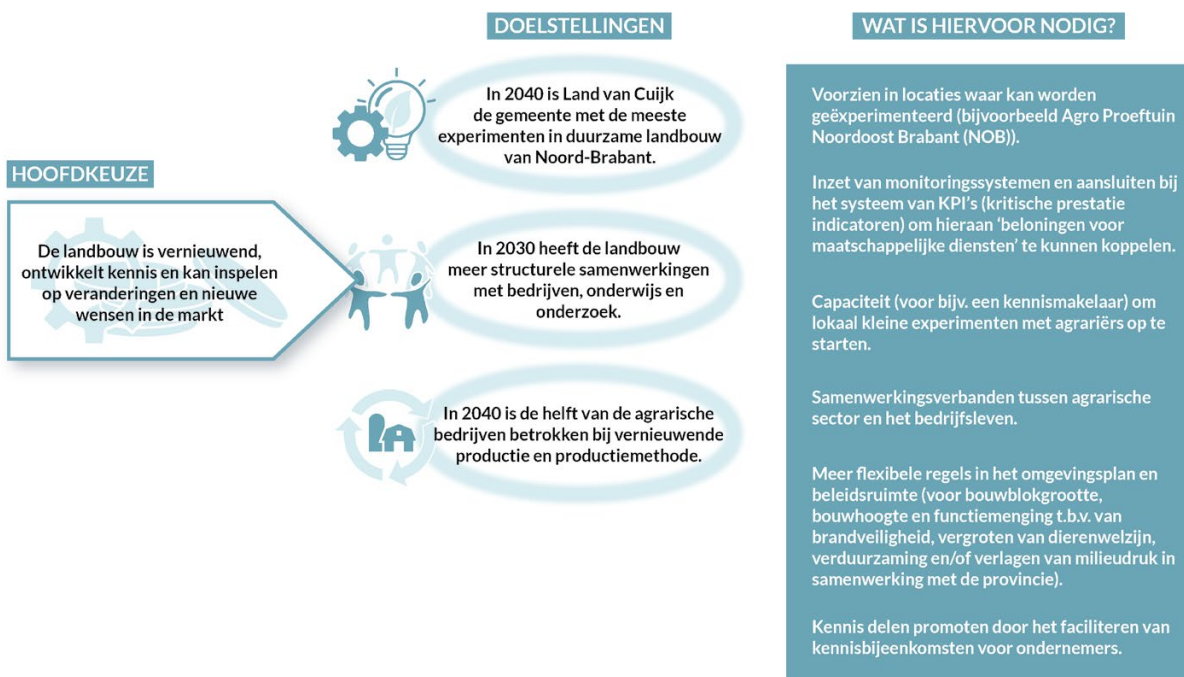
60

Wat is hiervoor nodig?

- Locaties waar kan worden geëxperimenteerd (bijv. Agro Proeftuin Noordoost Brabant (NOB) en de Eiwitcampus).
- Inzet van monitoringssystemen en aansluiten bij het systeem van KPI's (kritische prestatie indicatoren) om hieraan 'beloningen voor maatschappelijke diensten' te kunnen koppelen.
- Capaciteit (voor bijv. een kennismakelaar) om lokaal kleine experimenten met agrariërs op te starten.
- Samenwerkingsverbanden tussen agrarische sector en het bedrijfsleven.
- Meer flexibele regels in het omgevingsplan en beleidsruimte (voor bouwblok grootte, bouw-

hoogte en functiemenging t.b.v. van brand-
veiligheid, vergroten van dierenwelzijn, ver-
duurzaming en/of verlagen van milieudruk in
samenwerking met de provincie).

Afbeelding 19. Wat nodig is voor de hoofdkeuze 'De landbouw is vernieuwend, ontwikkelt kennis is en kan inspelen op veranderingen en nieuwe wensen in de markt'.

4.3. De landbouw in nauw contact met de samenleving

We willen meer contact tussen de landbouw en de samenleving. Voor wederzijds begrip, waardering en voor meer (alternatieve) inkomsten. Daarvoor zien we drie belangrijke pijlers: meer dialoog, meer educatie en voorlichting en het vergroten van kansen voor nieuwe markten.

Meer dialoog

Agrariërs en overige inwoners wonen in hetzelfde gebied en hebben dus beiden een belang. Om wederzijds begrip en waardering te creëren, willen we meer dialoog in het gebied. We zijn daar al mee gestart door het organiseren van een drietal gebiedsprocessen waarin agrariërs en andere inwoners samenwerken aan een toekomstvisie. De leerpunten uit deze processen zetten we in om tot een meer permanente dialoog te komen in ons landelijk gebied.

Meer educatie en voorlichting

Onbekend maakt onbemind. We zijn ervan overtuigd dat er meer bekendheid mag worden gegeven aan de herkomst en kwaliteit van ons voedsel. Bovendien verwachten we dat daarmee op lange termijn meer bereidheid om lokaal te kopen en daarmee verkoopketens te kunnen verkorten. Dit moet op termijn leiden tot betere verdienmodellen, waarmee ruimte ontstaat om toe te groeien naar andere, meer milieuvriendelijke vormen van landbouw. Bovendien willen we op lange termijn

voldoende mensen hebben die geïnteresseerd zijn in een baan in de landbouw of landbouwgerelateerde bedrijvigheid. Alleen met een sterke lokale arbeidsmarkt kunnen we onze sterke positie in agrofood en agritech behouden.

Educatie begint wat ons betreft vroeg. We willen vanaf de basisschool kinderen in contact laten komen met het agrarische bedrijf. Maar educatie gaat ook door op latere leeftijd en moet volwassenen bewust maken van de herkomst van hun voedsel. Het liefst op een laagdrempelige en aantrekkelijke manier, zoals het organiseren van streekmarkten of het door de gemeente beoogde smaakcentrum.

Nieuwe markten gericht op consumenten

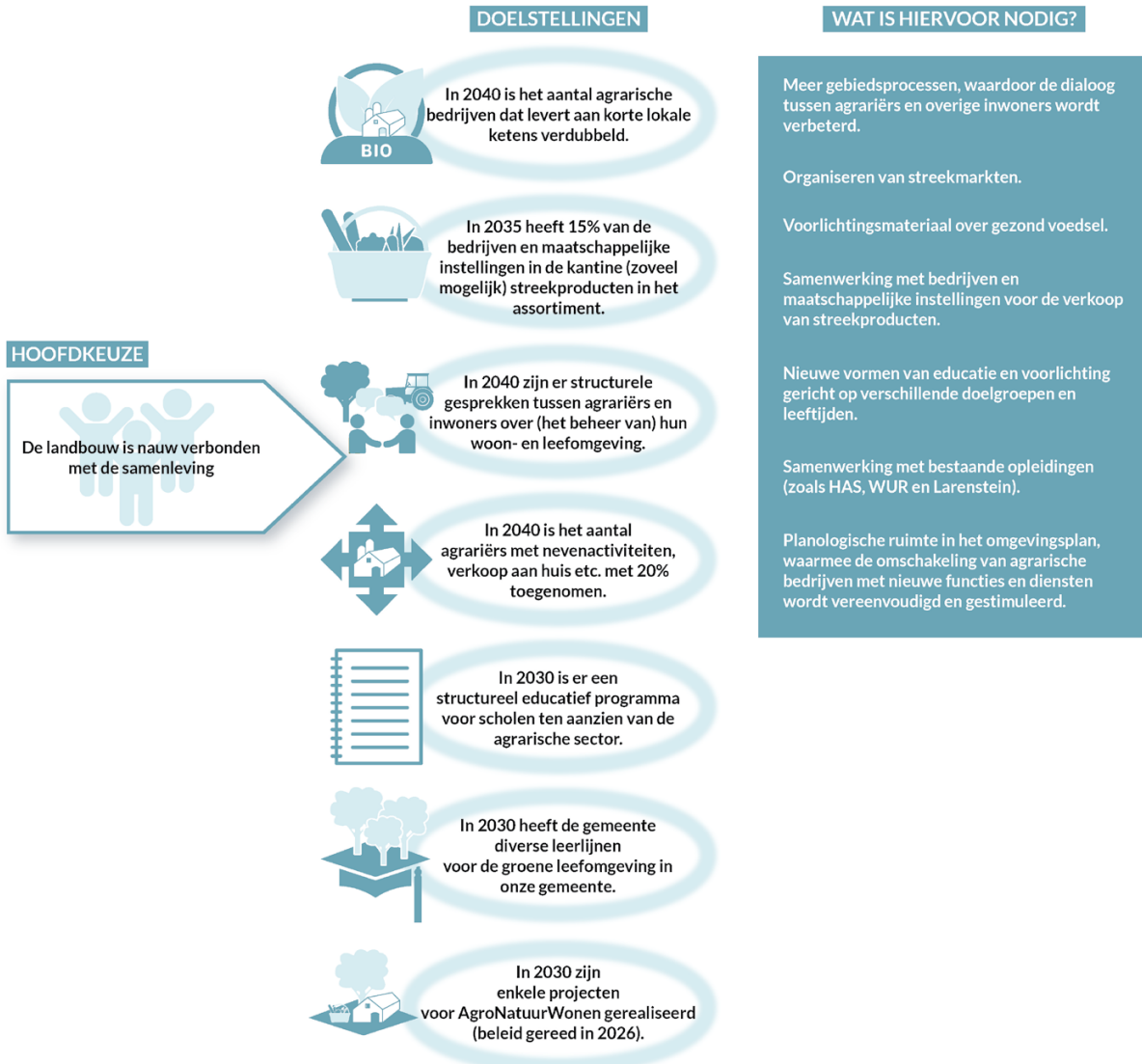
Er zijn tal van diensten waar de landbouw zich via nevenactiviteiten of omschakeling op kan richten. Nieuwe inkomsten kunnen het agrariërs mogelijk maken om nieuwe functies te combineren op het agrarische erf. Daarvoor moeten planologische procedures worden vereenvoudigd.

Wat is hiervoor nodig?

- Meer gebiedsprocessen, waardoor de dialoog tussen agrariërs en overige inwoners wordt verbeterd.
- Organiseren van streekmarkten.
- Voorlichtingsmateriaal over gezond voedsel.

- Samenwerking met bedrijven en maatschappelijke instellingen voor de verkoop van streekproducten.
- Faciliteren van branding en marketing van lokaal (gezond) voedsel.
- Samenwerking met bestaande opleidingen (zoals HAS, WUR, Yuverta, ROC, Willem I en Larenstein).
- Nieuwe vormen van educatie en voorlichting gericht op verschillende doelgroepen en leeftijden.
- Planologische ruimte in het omgevingsplan, waarmee de omschakeling van agrarische bedrijven met nieuwe functies en diensten wordt vereenvoudigd en gestimuleerd.

Afbeelding 20. Wat nodig is voor de hoofdk keuze 'De landbouw is vernieuwend, ontwikkelt kennis is en kan inspelen op veranderingen en nieuwe wensen in de markt'.

4.4. Perspectieven voor een landbouw die bijdraagt aan een gezonde leefomgeving

We willen in de toekomst dat de landbouw bijdraagt aan een gezonde leefomgeving. Dat gaat niet vanzelf. Veel inspanningen in de landbouw om bij te dragen aan een gezonde leefomgeving kosten veel geld. De vraag is dan ook, hoe je deze omschakeling betaalbaar maakt.

Perspectief om de milieudruk te verlagen

We willen onze doelen zoveel mogelijk behalen met gezonde bedrijven en door innovatie. Maar ook, zoals gezegd door een betere balans tussen dierlijke productie en plantaardige teelten en het sluiten van (zoveel mogelijk lokale) kringlopen. We willen meewerken aan de ontwikkeling van agrarische bedrijven als er een aanzienlijke verbetering van de milieusituatie optreedt. Er zijn allerlei manieren waarop agrariërs de uitstoot van stikstof en fijnstof kunnen verkleinen^{1,2}, of de totale hoeveelheid

mest kunnen verkleinen.

De milieudruk kan worden verlaagd door:

- Minder uitstoot van fijnstof.
- Minder uitspoeling van meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen.

De uitstoot van stikstof en fijnstof kan worden verkleind door emissiearme stallen of door een goede mestscheiding. De grootste productie van ammoniak ontstaat doordat de natte en vaste fractie (de plas en de poep) van dieren bij elkaar komt. Als deze al in de stal los van elkaar worden opgevangen, kan dat volgens onderzoek de emissies fors verlagen. Ook nascheiding van mest kan de uitstoot van stikstof en fijnstof verkleinen. Bij nascheiding wordt de droge en natte fractie gescheiden. Uit onderzoek blijkt dat als dit gebeurt in een gesloten systeem, dit ook forse reductie van emissies kan opleveren.

Het verlagen van emissies in Kernrandzones

Om de leefomgeving gezonder te maken, willen we het aantal (niet grondgebonden) veehouderijen in Kernrandzones verkleinen. Daarvoor bieden we in de Kernrandzones ruime mogelijkheden voor hergebruik van vrijkomende erven. Met een ruim hergebruik kan een beëindiging van een veehouderij op kwetsbare plekken, financieel haalbaar worden.

Verplaatsen van emissies

We streven ernaar om met de doorgaande bedrijven een duurzame bedrijfsontwikkeling te realiseren die de milieu-impact verlaagt. Als we echter

-
- 1 Mest- en digestaatscheiding. (z.d.-b). Kenniscentrum InfoMil. <https://www.infomil.nl/onderwerpen/landbouw/mest/handleiding-bewerken/technieken/installaties-mest/>
 - 2 Vijf vragen over mest scheiden bij de bron en het nabehandelen van fracties. (z.d.-b). WUR. <https://www.wur.nl/nl/nieuws/vijf-vragen-over-mest-scheiden-bij-de-bron-en-het-nabehandelen-van-fracties.htm>

een bedrijf kunnen verplaatsen naar een voor de milieudruk minder kwetsbare plek, willen we daar echter graag ruimte voor hebben.

Verlagen gebruik gewasbeschermingsmiddelen

In algemene zin streven we naar forse reductie in het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. Hierbij kun je denken aan het (extra) bevorderen van natuurinclusieve, biologische teelten, kruidenrijk grasland en de inzet van nieuwe technieken, zoals robotica en AI toepassingen. De gebieden rondom waterlopen, de woonkernen en natuur, hebben hierbij prioriteit. Daarom willen we graag de verlaging van emissies van gewasbeschermingsmiddelen rondom de woonkernen en onze natuur helpen faciliteren. Regels hiervoor nemen we op in het omgevingsplan. Hierbij houden we rekening met actuele jurisprudentie.

Perspectieven voor een klimaatrobuuste productieomgeving

Om water beter vast te houden en overlastsituaties (stroomafwaarts) te voorkomen streven we naar een andere omgang met ons watersysteem. Om wateroverlast in lagere gebieden stroomafwaarts te voorkomen is een vertraagde afvoer noodzakelijk. Een robuust watersysteem houdt het water beter vast (in de bodem, in de sloten en in retentiegebieden) en heeft voldoende capaciteit in natte periodes. Dit kan echter ingaan tegen het agrarisch belang, dat erbij gebaat is om vroeg in het voorjaar het land op te kunnen voor grondbewerking en bemesting. Bovendien is het

ene voorjaar natter dan het andere. Er is daarom maatwerk nodig. In de visie gaan we uit van het beter vasthouden van water door het watervasthoudend vermogen van de grond te vergroten. Dat kan door meer organische vaste mest te gebruiken. Daarnaast kan de afvoer via sloten worden vertraagd door sloten te verondiepen of stuwen aan te leggen. In sommige gebieden zal het grondwaterpeil moeten worden opgezet. In die gebieden zoeken we met agrariërs naar oplossingen, zoals het inzetten van teelten die beter tegen natte omstandigheden kunnen. Naast waterkwantiteit is waterkwaliteit van grond- en oppervlaktewater ook steeds belangrijker. Dat betekent een afname van (de uitspoeling van) meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen.

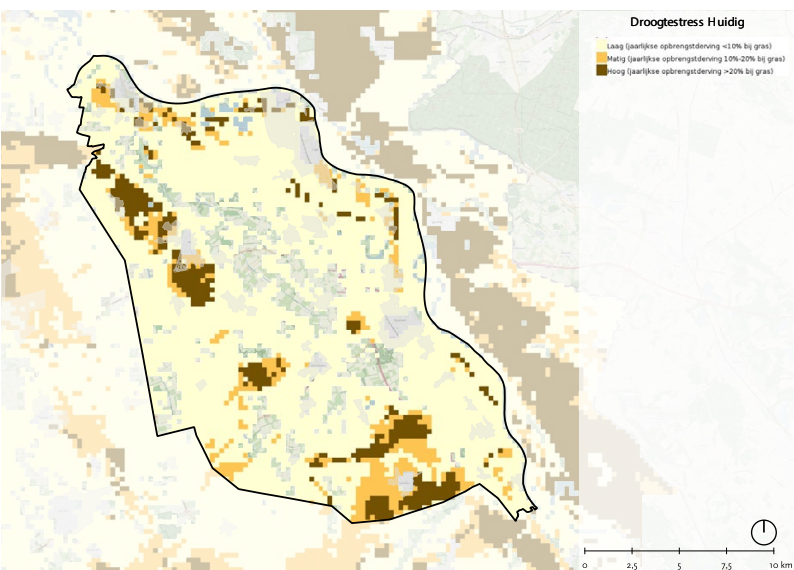
Wat is hiervoor nodig?

Om een klimaatrobuuste productieomgeving te krijgen, die flexibel genoeg is voor agrarische productie is een combinatie van maatregelen nodig:

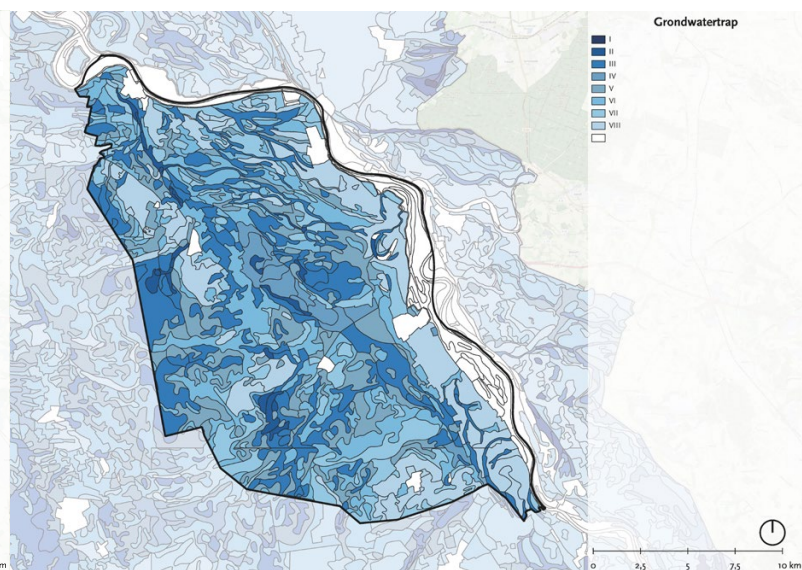
- In de eerste plaats is het plaatsen van stuwtjes nodig. Daarmee kan in het voorjaar het water beter worden vastgehouden. Maar als er te veel water valt, kunnen de stuwtjes (beheersbaar en al dan niet tijdelijk) worden opengezet. Zo kan een agrariër water vasthouden als dat moet en water doorlaten als dit voor de bedrijfsvoering nodig is. Dit kan echter beheersbaar gebeuren, zodat er stroomafwaarts geen wateroverlast ontstaat. Ook peilgestuurde drainage draagt bij aan het vasthouden van water.

- Meer organische stof in de bodem zorgt voor een betere bodemstructuur en is goed voor het vasthoudend vermogen. Het draagt zo bij aan de sponswerking van de bodem. Bovendien draagt dit bij aan een vermindering van de uitspoeling van meststoffen, zoals nitraat naar het grondwater. Ook meer inzet van precisiebemesting draagt bij aan het verminderen van de uitspoeling.
- Voor droogtegevoelige gebieden kan het verondiepen van sloten een sterke optie zijn. Diepe sloten zorgen voor een drainerende werking (zie [Afbeelding 24 op pagina 68](#)). Hetzelfde geldt voor beken en wetingen.
- (Stroomopwaarts) is de aanleg van waterretentiegebieden een sterke optie. Daarmee wordt er water vastgehouden en kan bij droogte in een gebied worden ingelaten.
- Nauwe samenwerking tussen de gemeente, het waterschap en agrariërs.
- Monitoring van (werkelijke) emissies op het gebied van o.a. waterkwaliteit/gewasbeschermingsmiddelen, fijnstof en geur/ammoniak.

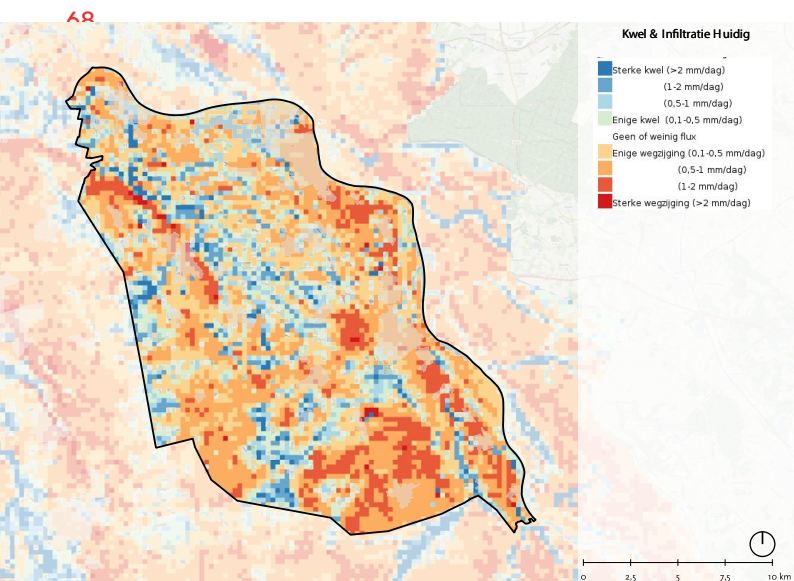

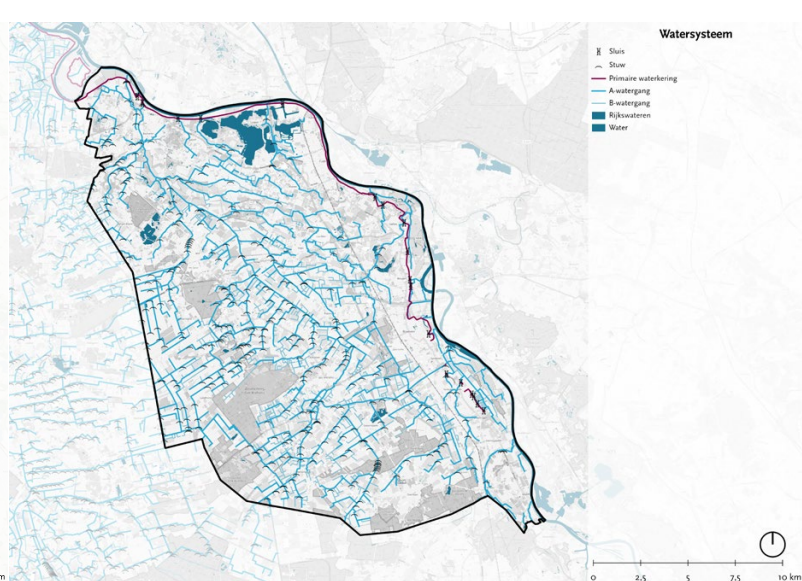
Afbeelding 24. Huidige droogtestress

Afbeelding 23. Grondwatertrappen.

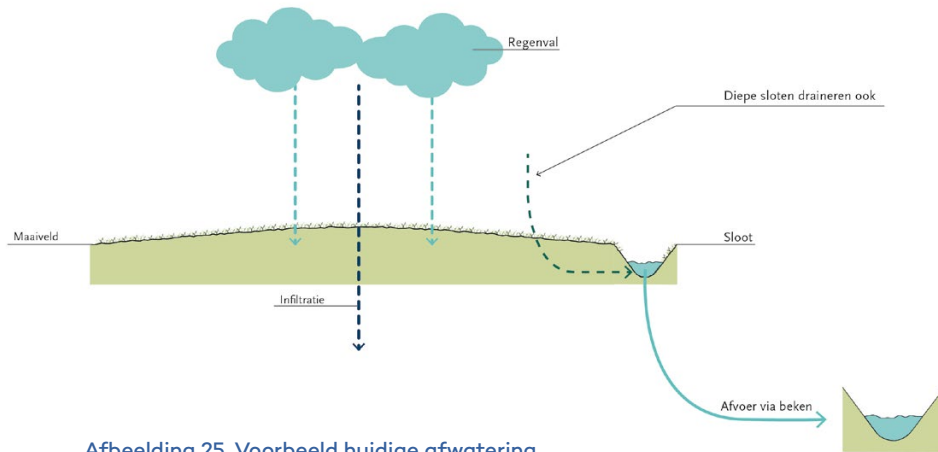
Afbeelding 22. Huidige kwel en infiltratie

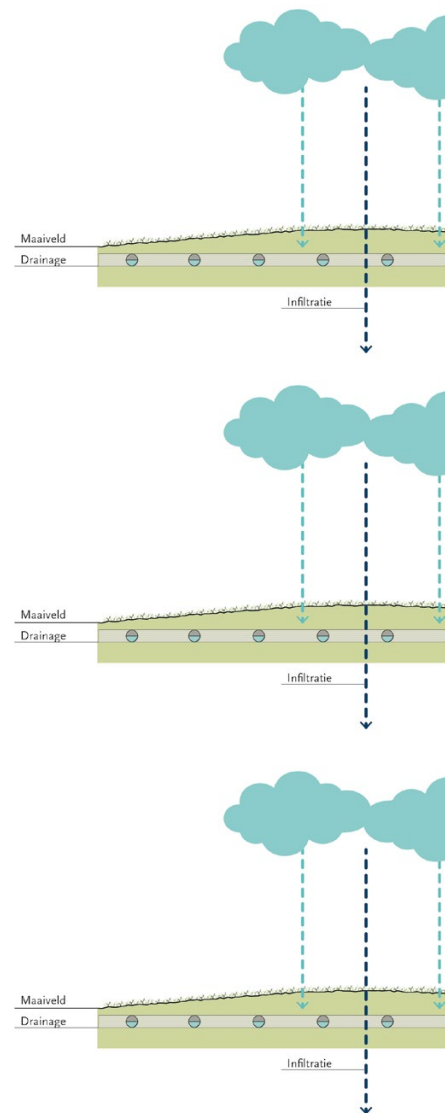
Afbeelding 21. Watersysteem.

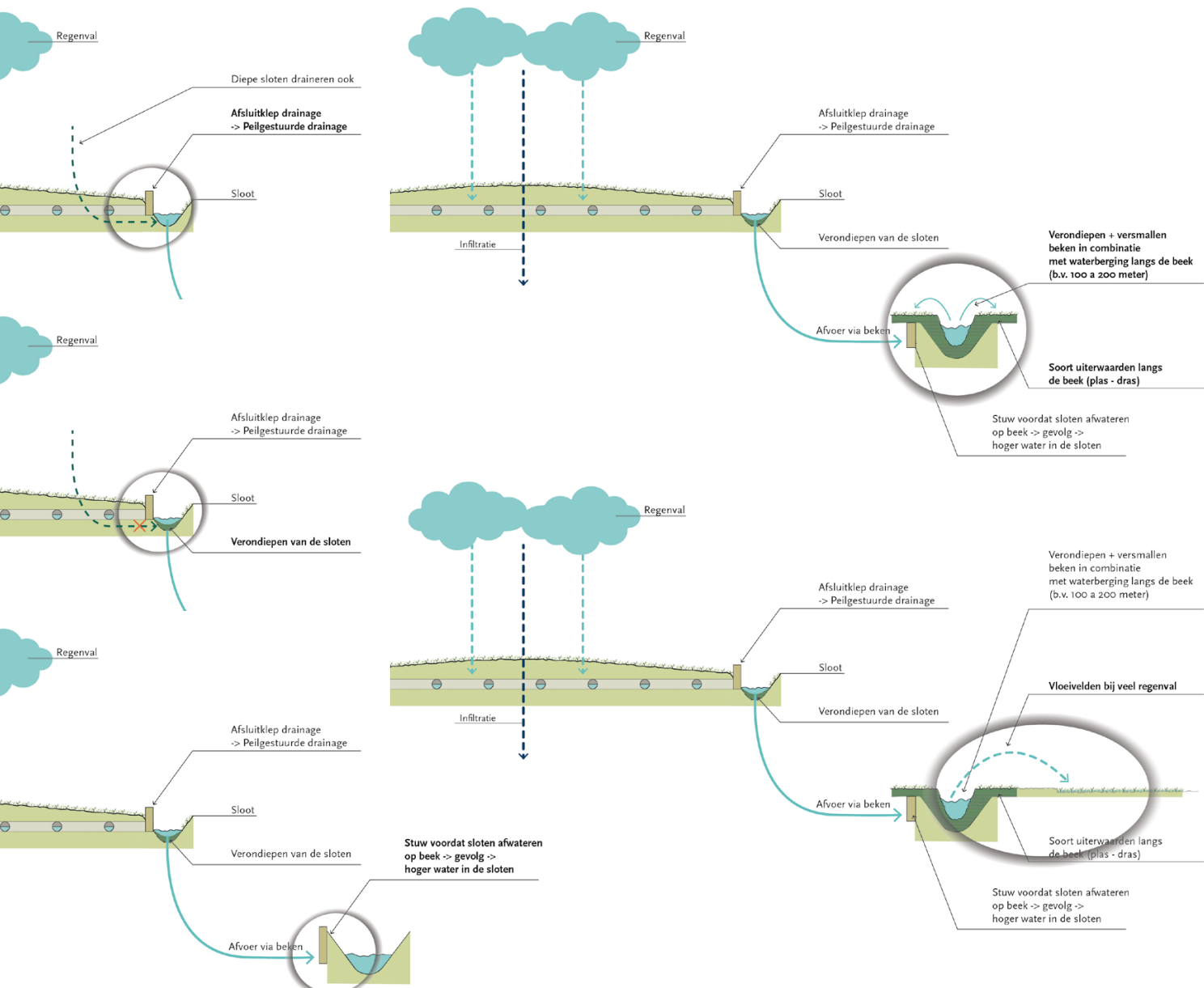

70

Afbeelding 25. Voorbeeld huidige afwatering.

71

Afbbeelding 26. Verschillende drainage mogelijkheden.

- Beter zicht op toename van biodiversiteit in het landelijk gebied en belonen van diensten die agrariërs leveren om hieraan bij te dragen.

Perspectieven voor een hogere biodiversiteit op het agrarische bedrijf

In onze visie hebben we in de toekomst een hogere biodiversiteit in het landelijk gebied dan nu. De achteruitgang van de biodiversiteit is gestopt en we hebben nieuwe landschapselementen die natuurgebieden verbinden en meer leefruimte voor soorten bieden in het landelijke gebied. We streven naar een landbouwsector die hieraan bijdraagt door een gezondere bodem, door bij te dragen aan meer bloemrijke graslanden en akkerranden en door de aanleg en beheer van landschapselementen. Uiteraard hoort bij deze maatschappelijke diensten een verdienmodel en/of ontwikkelmogelijkheden.

De ecologische kwaliteit van het landelijk gebied wordt bepaald door de aanwezigheid van landschapselementen en bloemrijke graslanden, de kwaliteit van de bodem en de aanwezigheid van voldoende water. Daarnaast heeft de (mate van) grondbewerking en gebruik van gewasbeschermingsmiddelen invloed op de biodiversiteit.

Landschapselementen (zoals houtwallen en singels) en bloemrijk grasland zijn belangrijke elementen. Houtwallen en singels zijn een leefgebied voor veel soorten insecten en kleine zoogdieren en

vormen een foerageergebied voor grotere soorten zoogdieren en vogels. Veel zoogdieren en roofvogels gebruiken landschapselementen voor schuilgelegenheid of als beschutte route en gebruiken weilanden en akkers voor het vinden van voedsel. Bloemen, zoals in bermen, akkerranden of in bloemrijke graslanden en akkers, zijn belangrijk voor insecten en vlinders. Een bodem met veel organische stof herbergt meer bodemleven en dat is bovendien weer voedsel voor zoogdieren en vogels. Aaneengesloten gebieden met natuur en landschapselementen vormen ecologische verbindingen, wat essentieel is voor de uitwisseling van soorten. Agrarische bedrijven kunnen bijdragen aan een hogere biodiversiteit door bodembewerking met meer organische stof en door de aanleg en beheer van landschapselementen, bloemrijk grasland of bloemrijke bermen. Vooral onder (permanente) grasland wordt organische stof opgeslagen. Bij bewerking van akkers of het scheuren van grasland versnelt juist de omzetting.

Wat is hiervoor nodig?

- Grond. Grond is een beperkende factor in de landbouw. Door de grote druk op grond is in het verleden veel geïnvesteerd in het intensiveren van teelten. Voor de huidige doelen is het juist belangrijk dat (een deel van) de landbouw kan extensiveren. En daarvoor is betaalbare grond nodig.
- Inkomsten uit natuur- en landschapsbeheer en het opslaan van organische stof in de bodem.

Natuur- en landschapsbeheer vormt een grote kostenpost. Er zijn subsidies, maar betreffen vaak maar een onkostenvergoeding. Een serieus deel van het inkomen is er vaak niet mee te verdienen. Bovendien is de looptijd van subsidies vaak kort of onzeker. Door inkomsten uit natuur- en landschapsbeheer te combineren kan er wel een serieuze vergoeding ontstaan. Hiervoor is veel coördinatie nodig.

- Initiatieven die gericht zijn op de omschakeling naar biologische en natuurinclusieve landbouw. Behoud en uitbreiding van grasland is hierin een belangrijk onderdeel.
- Biobased koolstofinnovaties.

Biologische landbouw

In onze visie zetten we vol in op het stimuleren van biologische landbouw en volgen daarin de doelen in het BPLG (Brabants Programma Landelijk Gebied), waarin wordt gestreefd naar 15% biologische landbouw in 2035. Deze manier van boeren gaat uit van het versterken van de kwaliteit van de bodem en gaat uit van een natuurlijk evenwicht tussen akkerbouw en de hoeveelheid mest die wordt geproduceerd. Als we in de gemeente een dergelijk evenwicht willen bereiken, kunnen we op

termijn veel minder veebedrijven huisvesten³. Door de bedrijfsvoering aan te passen naar een vorm die valt binnen het beter leven keurmerk (1,2 of 3 sterren) is een meerprijs mogelijk bij het houden van minder dieren. We begrijpen dat de ontwikkeling van biologische landbouw afhankelijk is van (het vertrouwen in) de markt. Om biologisch te worden vergt dat veel investering van een agrariër en als de afzetmarkt niet zeker is, geeft dat grote risico's. Aansluitend op de provincie zullen we echter volop inzetten op tussenvormen (verkoop aan huis, verwerking eigen producten, combinaties met recreatie, grondbeschikbaarheid) die de overstap kunnen vereenvoudigen.

³ Overigens zijn allerlei elementen van een meer natuurinclusieve bedrijfsvoering (minder bemesting, geen of minder eiwitrijk krachtvoer en geen gebruik van kunstmest) nog niet meegenomen in de aeriusmodellen. Het aeriusmodel gaat vooral uit van het aantal dieren, het type stal en de afstand tot een Natura 2000 gebied. Daardoor kan een natuurinclusief of biologisch bedrijf net als een gangbaar bedrijf ontwikkelingsproblemen krijgen in de nabijheid van Natura 2000 gebieden (zie o.a. Volkskrant 24-2 'Ook bioboer is soms piekbelaster').

Wat is hiervoor nodig?

- Goede verkoopkanalen. Biologische landbouw is door de hoge kostprijs afhankelijk van kortere ketens.
- Vergoedingen in de omschakeling. De eerste jaren dat een agrariër is omgeschakeld, kunnen de producten nog niet als biologisch worden verkocht. Een overbrugging in de kosten kan een oplossing zijn.

Tegengaan van uitspoeling

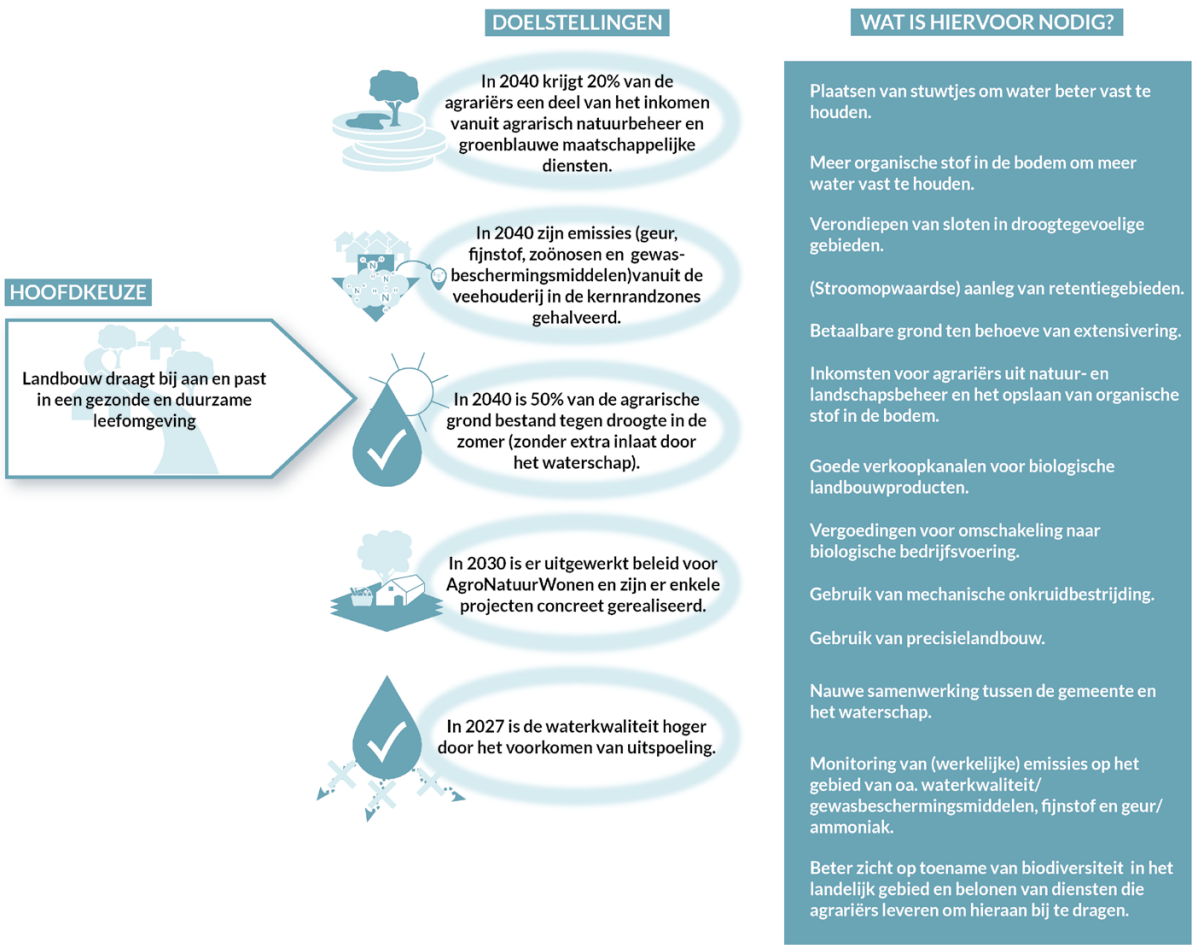
In onze visie wordt ook de uitspoeling van meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen tegengaan. Op dit moment is de kwaliteit van het oppervlaktewater in Nederland onvoldoende. Dat geeft in heel Nederland een grote opgave. Ook in Land van Cuijk is de kwaliteit van het water op veel plekken onvoldoende. We stimuleren daarom productiemethoden, die uitspoeling van gewasbeschermingsmiddelen tegengaan:

- Gebruik van mechanische onkruidbestrijding. In dat geval wordt een machine gebruikt om het onkruid tussen de gewassen weg te nemen. De ervaringen van agrariërs verschillen en kunnen ook per gewas verschillen.
- Gebruik van precisielandbouw. Een hele moderne en innovatieve manier is gewasbeschermingsmiddelen heel specifiek naar behoefte toe te dienen. Door ze heel specifiek aan de plant toe te dienen, wordt de omliggende grond niet belast. Ook kan met precisielandbouw worden voorkomen dat preventief wordt ge-

spoten, maar alleen gewasbescherming wordt toegediend als dit nodig is.

Binnen de boom- en (zacht)fruitteelt komt het gebruik van containerteelt steeds meer in zwang. De bomen worden dan op voorhand niet in de volle grond geteeld, maar in potten. Dit geeft de mogelijkheid om via druppelinstallaties heel precies water en gewasbescherming toe te dienen en water op te vangen. Containervelden kunnen wel invloed hebben op de beleving van het landschap. In onze visie laten we deze alleen toe wanneer het kleinschalig en aansluitend aan het bouwblok is en wordt gezorgd voor een goede inpassing in het landschap.

Conform de Kaderrichtlijn Water (KRW) stellen we als doel dat in 2027 de waterkwaliteit is verhoogd. Het verhogen van de waterkwaliteit vraagt echter blijvende aandacht en zal ook na 2027 een belangrijk doel blijven.

Afbeelding 27. Wat nodig is voor de hoofdkeuze 'De landbouw is vernieuwend, ontwikkelt kennis is en kan inspelen op veranderingen en nieuwe wensen in de markt'.

5. Een perspectief per gebied

Zoals gezegd kent Land van Cuijk een grote variatie aan landschappen, bodems en productie-omstandigheden. Bovendien hebben we in de visie vitaal landelijk gebied een aantal ambities geformuleerd, die per deelgebied anders uitpakken. Voor veel doelstellingen is het water- en bodemsysteem veel meer leidend dan nu en ook dat geeft per deelgebied andere kansen en doelen voor de landbouw. Daarom gaan we hieronder gebiedsgericht in op het toekomstig perspectief voor de landbouw en de inspanningen die we als gemeente doen om samen met de agrarische sector, de ambities te halen.

Zoals gezegd onderscheiden we op hoofdlijnen vier landschappelijke eenheden. Daarboven is vanuit de natuurvisie de ambitie benoemd om een aantal ecologische verbindingzones te realiseren en enkele groene oost-west verbindingen. Vanuit de ambitie om klimaatneutraal te zijn in 2050 heeft het Waterschap zoekgebieden aangewezen voor mogelijke verhoging van de grondwaterstand. Tenslotte hebben we enkele cultuurhistorisch waardevolle landschappen, waarvan de landschappelijke karakteristiek (extra) beschermd is.

Samen leiden deze ambities tot een achttal zones en subzones. Per zone of subzone geven we hieronder een specifiek gebiedsgericht perspectief.

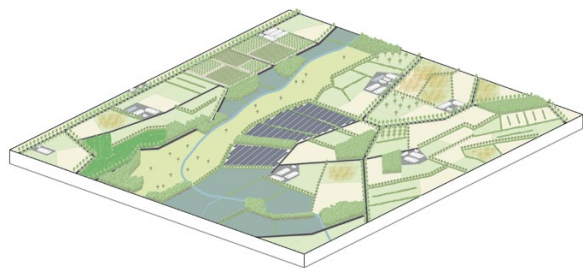
5.1. De Maasoeverwal en de brede oeverwalzone

Een groot deel van het Maasdal valt binnen het UNESCO biosfeer gebied Maasheggen.

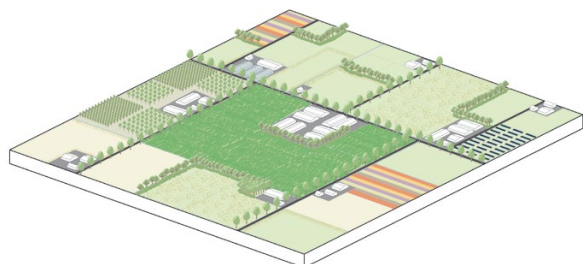
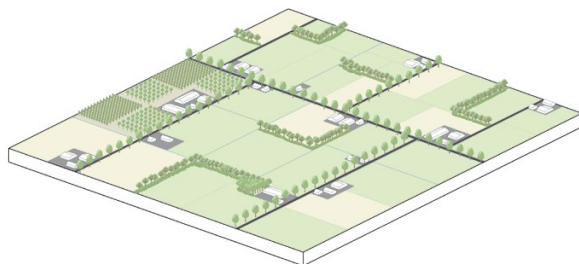
In het UNESCO biosfeer gebied willen we de landschappelijke karakteristiek met heggen verder versterken. We zien hier veel kansen voor meer extensieve en/of natuurinclusieve vormen van landbouw. Ook het traditionele uiterlijk van dit gebied, met veel grasland, willen we hier zoveel mogelijk stimuleren. De melkveehouderij past hier in onze ogen het beste.

In de bufferzone van het UNESCO biosfeer gebied wordt gestreefd naar goede verbindingen tussen de kerngebieden. Het landschap zou een afwisseling moeten zijn van vlakdekkende natuur, stroken met heggen, graslanden en (vogel)akkertjes. Hier wordt gestreefd naar natuurinclusieve vormen van akkerbouw of melkveehouderij.

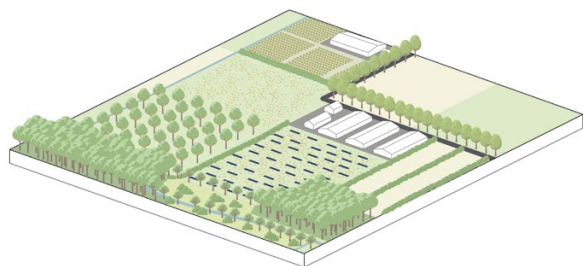
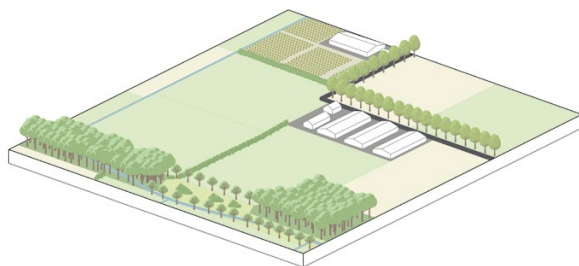
De gronden van de oeverwalzone hebben een

Afbeelding 28. Mogelijke transformatie van het gebied van de Raamvallei en de beekdalen. Links huidige invulling, rechts mogelijke transformatie.

Afbeelding 29. Mogelijke transformatie van de Peelkern. Links huidige invulling, rechts mogelijke transformatie.

Afbeelding 30. Mogelijke transformatie van het gebied rondom ecologische verbindingzones. Links huidige invulling, rechts mogelijke transformatie.

hoge natuurlijke bodemvruchtbaarheid. Bovendien houdt de kleiige en zavelige bodem het water relatief goed vast waardoor minder snel last wordt ervaren van droogte. Het vormt daarom een sterk gebied voor grondgeboden vormen van landbouw, zoals akkerbouw, tuinbouw en boomteelt. Dit gebied is bij uitstek divers. Voor elke vorm van landbouw is hier plek en we stimuleren samenwerkingsverbanden om kringlopen te sluiten en samen projecten voor waterberging op te zetten. In deze zone zitten innovatieve bedrijven in de agrofood en agritech dicht bij elkaar. Hier liggen de kansen voor goede samenwerkingen, experimenten met nieuwe technieken en de doorontwikkeling van verschillende vormen van kringlooplandbouw.

Een deel van brede oeverwalzone valt binnen de transitiezone van het werelderfgoed gebied. Die zone kan door een groenblauwe dooradering, toegankelijkheid en landschap bijdragen aan de kwaliteit en beleefbaarheid van het kerngebied en de bufferzone van het Maasheggengebied. De landbouw kan een bijdrage leveren aan de gewenste groene dooradering.

Meer dan elders ligt de nadruk op natuur inclusieve landbouw, versterken van de relatie tussen boer en burger en stimuleren van kringlopen en korte ketens. De transitiezone kan ook geschikt zijn voor experimenteerruimte binnen de landbouw.

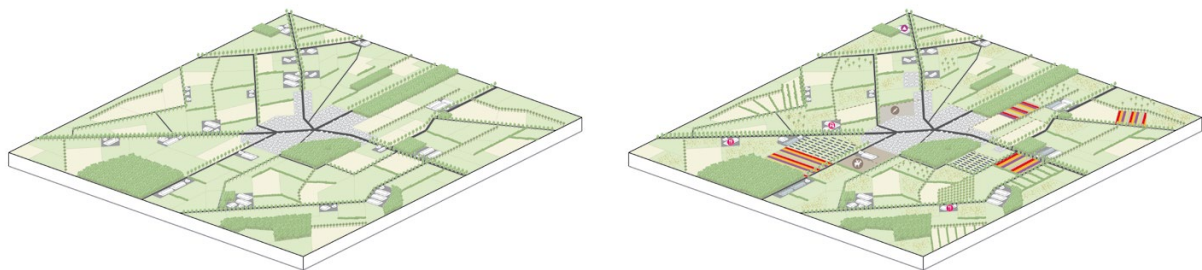
De Raamvallei

In delen van dit gebied zien we kansen voor het langer vasthouden van water en bestaat de optie dat op termijn het grondwaterpeil wordt opgezet.

Ook willen we de biodiversiteit vergroten door te zorgen dat deze zones kunnen dienen als ecologische verbinding tussen natuurgebieden. We zien hier kansen voor verschillende agrarische teelten, waarbij we het kleinschalige karakter en de afwisseling graag zoveel mogelijk behouden. Op de iets hogere gronden blijft de afwisseling tussen akkerbouw, melkveehouderij en veeteelt mogelijk. Op de nattere gronden is een natuurinclusief beheer van grasland bijzonder passend. Tegelijk kan dit afgewisseld worden met natte teelten of biobased teelten. Juist de combinatie van plantaardige en dierlijke teelten geeft de mogelijkheid om in de Raamvallei in te zetten op vormen van kringlooplandbouw.

5.2. De Peelkern

In dit gebied willen we vooral het water beter vasthouden, zodat bij hevige regenval niet direct de beekdalen vollopen en tegelijk droogte in de zomer wordt tegengegaan. In dit gebied liggen volop kansen. Er is ruimte voor verschillende vormen van veeteelt en akkerbouw. Als het grondwater wordt opgezet kan het accent wat meer verschuiven naar niet grondgebonden teelten in de vorm van hoogproductieve kringlooplandbouw. Ook uitbreidingen van bestaande veehouderijen zijn denkbaar als het bedrijf daarmee duurzamer wordt ingericht met minder emissies, verbeterd dierenwelzijn en een investering in landschap of waterbeheer. De grote en meer rationele schaal van het landschap willen we behouden en daar passen ook ontwikkelingen die grootschaliger zijn.

Afbeelding 31. Mogelijke transformatie van gebieden rond kernen. Links huidige invulling, rechts mogelijke transformatie.

5.3. Zones rond ecologische verbindingzones

In de ecologische verbindingzones willen we het landschap versterken door de aanleg van landschapselementen zoals houtwallen, singels of poelen en bloemrijke stroken. Ook streven we hier naar de toevoeging van natuurelementen, die samen een verbinding kunnen vormen tussen bestaande natuurgebieden. Met deze ecologische verbindingzones willen we verbindingen maken op de gradiënt van hoog naar laag (tussen west en oost). In principe kunnen alle vormen van landbouw in deze zones bijdragen aan het realiseren van deze ecologische verbindingen. Alle agrariërs kunnen bijdragen aan het verbeteren van de kwaliteit van de bodem, het aanbrengen van landschapselementen of bloemrijke akkerranden en stroken. Ook de aanleg van kleinschalige zonnevelden, mits dit op een natuurinclusieve manier wordt aangelegd, kan hier passend zijn.

5.4. De Kernrandzones

In de Kernrandzones streven we naar een multifunctioneel platteland met veel ruimte voor sport en bewegen en een goede luchtkwaliteit. Rond de dorpskernen streven we naar grondgebonden vormen van (kringloop)landbouw, maar ook naar allerlei vormen van landbouw die bijdragen aan een sterkere band tussen agrarische sector en de rest van de samenleving. Daarom geven we ruim baan aan nieuwe vormen van (agrarische) economie. Voor agrariërs zien we veel kansen voor verbreding van de bedrijfsvoering, die meer gericht is op consumenten of maatschappelijke diensten.

5.5. De Peelzoom

De Peelzoom is bij uitstek divers. Voor elke vorm van landbouw is hier plek en we stimuleren samenwerkingsverbanden om kringlopen te sluiten en samen projecten voor waterberging of biovergisting op te zetten. Bij elke ontwikkeling van de

landbouw sturen we op het bijdragen aan een van de doelstellingen voor verduurzaming. Dit kan in de vorm van de opgaven uit hoofdstuk 3, zoals het vergroten van de biodiversiteit, het beter sluiten van kringlopen of verlagen van de milieudruk. Het 'omschakelen' naar een vorm van gangbaar naar een vorm van milieukeur is daarvan een voorbeeld.

Op de oude bouwlanden zetten we vanwege de hoge 'natuurlijke' bodemvruchtbaarheid en (meestal) de nabijheid van meer woonbebouwing, in op de doorontwikkeling van grondgebonden vormen van (kringloop)landbouw. Zowel aan akkerbouw, tuinbouw, boomteelt als grondgebonden (melk)veehouderij willen we ruimte geven in deze zone.

Ook in de jongere ontginningen streven we naar een goede balans tussen functies. Hier is de landbouw in staat geweest om, ondanks de lagere natuurlijke bodemvruchtbaarheid, sterke landbouwbedrijven te ontwikkelen. Tegelijk zijn hier veel niet-grondgebonden veehouderijbedrijven geplaatst, die cumulatief in een aantal gevallen een hoge milieudruk hebben opgeleverd. Bovendien is de gevoeligheid van uitspoeling hier wat hoger dan gemiddeld. De rationele ontwatering van de jonge ontginningen zorgen met de huidige klimaatverandering ervoor dat een deel van de jonge ontginningen gevoelig zijn voor verdroging.

Daarom streven we in de jonge ontginningen naar het beter vasthouden van (gebiedseigen) wa-

ter. Ook streven we naar het beter sluiten van de kringlopen. Daarom stimuleren we hier allerlei vormen van kringlooplandbouw, zowel de natuurinclusieve als meer hoogproductieve vormen van kringlooplandbouw zien we als mogelijkheid om tot een betere balans in het gebied te komen.

LAND
VAN
CUYK